

ORSZÁGJELENTÉSEK AZ EMBERI JOGOK TISZTELETBEN TARTÁSÁRÓL 2018

<https://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/2018/index.htm>

Kiadta az Amerikai Egyesült Államok Külügyminisztériuma (Bureau of Democracy, Human Rights and Labor)

2019. március 13.

MAGYARORSZÁG

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

Magyarország többpártrendszerű parlamentáris demokrácia. A törvényhozó hatalmat az egykamarás Országgyűlés (parlament) gyakorolja. Az Országgyűlés ötévente megválasztja a köztársasági elnököt (az államfőt). A köztársasági elnök a legtöbb parlamenti képviselői helyet megszerző pártból vagy koalícióból nevezi ki a miniszterelnököt a négyévente megrendezett országos választások után. Az április 8-án tartott parlamenti választáson az Orbán Viktor (a Fidesz elnöke) által vezetett Fidesz-KDNP (Kereszténydemokrata Néppárt) szövetség kétharmados többséget szerzett a parlamentben. Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ) választási megfigyelői megállapították, hogy „az alapvető jogokat és szabadságokat teljes körűen tiszteletben tartották, azonban azok gyakorlására kedvezőtlen hangulatban került sor”. Konkrétabban úgy találták, hogy a választás egyes elemei „ellentétesek voltak az EBESZ felé tett kötelezettségvállalásokkal”, és megjegyezték, hogy „a kormány széles körű információs kampánya nagyrészt megkülönböztethetetlen volt a Fidesz kampányától, ami egyértelműen előnyt jelentett a számára”. Orbán 2010 óta miniszterelnök.

A polgári hatóságok hatékony felügyeletet gyakoroltak a rendfenntartó erők felett.

Az emberi jogi problémák között a következők említhetők: büntetőjogi szankciók alkalmazása a becsületsértés eseteiben (bár a bírósági határozatok korlátozták a büntetések hatását); a civil szervezetek politikai megfélemlítéséről és jogi korlátozásáról szóló beszámolók, ideértve a migrációval kapcsolatos munkát végző civil szervezetekkel szemben alkalmazott büntetőjogi és pénzügyi szankciókat is; az államhatalom egyes gazdasági szereplőknek biztosítandó előnyök érdekében történő korrump gyakorlásáról szóló beszámolók; és az emberkereskedelem.

A kormány intézkedett a visszaéléseket elkövető hivatalos személyek

feljelentése és megbüntetése érdekében. Az emberi jogi jogsértések miatti büntetlenség nem volt széles körben jellemző.

1. rész: Az emberi méltóság tiszteletben tartása, beleértve az alábbiakkal szembeni védelmet:

a. Az élettől való önkényes megfosztás és más törvénytelen vagy politikai indíttatású gyilkosságok

Nem érkezett jelentés arról, hogy a kormányzat vagy annak ügynökei önkényes vagy törvénytelen gyilkosságot követtek volna el.

b. Eltűnések

Nem érkezett beszámoló arról, hogy az állami szervek által vagy megbízásából megvalósított cselekmények nyomán emberek tűntek volna el.

c. Kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód, illetve büntetés

Az alkotmány és a törvény tiltja az ilyen gyakorlatokat, azonban egyes beszámolók szerint olykor előfordultak ilyen jellegű visszaélések. A civil szervezetek megjegyezték, hogy a nem megfelelő bánásmóddal kapcsolatos esetek kivizsgálása sok esetben nem volt hatékony, az eredményes eljárások aránya alacsony volt, és egyes esetekben a bűncselekmények elkövetése miatt elítélt tisztségviselők számára engedélyezték, hogy tovább dolgozzanak.

Októbertől az ENSZ kínzás elleni egyezményének fakultatív jegyzőkönyve (OPCAT) alapján bevezetett nemzeti megelőző mechanizmus keretében négy büntetés-végrehajtási intézet felkeresésére került sor (egy börtön, két rendőrségi létesítmény és egy olyan szociális intézmény, amely pszichoszociális fogyatékosággal élő személyekkel foglalkozik).

A börtönökben és a befogadóállomásokon uralkodó állapotok

A hivatalos statisztikák és a civil szervezetek szerint a büntetés-végrehajtási rendszert túlszűfolttság és rossz fizikai állapotok jellemzik. Néhány beszámoló szerint a börtönőrök alkalmanként fizikailag bántalmazták a fogvatartottakat, és a rabok közötti erőszakra is volt példa, továbbá előfordult, hogy a hatóságok az előzetes letartóztatásban lévő személyeket a már elítélt rabokkal együtt tartották fogva.

Fizikai állapotok: A börtönök túlszűfolttsága továbbra is problémát jelentett. A

Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága által szolgáltatott adatok alapján 2017-ben az átlagos telítettségi arány 131%-ról 129%-ra csökkent. A hatóságok 2015-ben intézkedési terveket fogadtak el a büntetés-végrehajtási rendszer hivatalos befogadóképességének növelése érdekében. Egy jogszabályi előírás szerint a túlszűfolt zárkában elhelyezett fogvatartottaknak kompenzációt kell fizetni.

Az alapvető jogok biztosa (ombudsman) az év során négy nyilvános jelentést tett közzé a 2016-17-ben (egy fiatalkorúak javítóintézetében, két rendőrségi létesítményben, valamint egy idősekkel, szenvedélybetegekkel és korlátozott cselekvőképességű személyekkel foglalkozó integrált gondozási központban) tett látogatások során tapasztalt helyzetről. A jelentés megállapította, hogy annak gyakorlata, hogy mentális vagy pszichoszociális fogyatékossgal élő, illetve személyiségzavarral küzdő fiatalkorúakat büntetésből elkülönítve helyeznek el, sérti a jogaikat. A két rendőrségi létesítményről szóló jelentés megállapította, hogy a zárkákban rendelkezésre álló élettér nem érte el a jogszabályban előírt minimális nagyságot, a falak koszosak voltak, a világítás nem volt megfelelő, az udvar pedig rossz állapotban volt. Az utolsó jelentés szerint az integrált gondozási központ nem biztosította a jogszabályban előírt személyenkénti minimális életteret, nem volt alkalmas a betegek elhelyezésére, mivel az épület nem volt akadálymentes, továbbá a központ nem alkalmazott teljes munkaidőben orvost.

A civil szervezetek egyes börtönök tekintetében továbbra is rossz fizikai és egészségügyi állapotokról számoltak be, így többek között szóvá tették az ágyi poloskák és más rovarok elszaporodását, a nem megfelelő mellékhelyiségeket, valamint azt, hogy a vécék nincsenek elkülönítve az lakóterülettől. A civil szervezetek ezenkívül megjegyezték, hogy a cellákban sokszor nincs elegendő természetes fény és mesterséges világítás, valamint nem megfelelő a fűtés, továbbá azt állították, hogy a börtönökben elégtelen a pszichológiai ellátás.

Felügyelet: A civil szervezetek beszámolóí szerint a hatóságok időnként elmulasztották a nem megfelelő bánásmódról szóló, megalapozottnak tűnő állítások kivizsgálását. A börtönügyekkel foglalkozó külön ombudsman nem létezik, azonban a fogvatartottak panaszt nyújthatnak be az alapvető jogok biztosához vagy a fogva tartás felett törvényességi felügyeletet gyakorló ügyészséghez. Az ombudsman intézkedik a börtönökkel kapcsolatos panaszok tárgyában, valamint hivatalból vizsgálatokat folytat le, azonban nem jogosult eljárni az elítéltek nevében.

Független vizsgálatok: A hatóságok lehetővé tették az Európa Tanács kínzás megelőzésével foglalkozó bizottsága (Committee for the Prevention of Torture, CPT) és az ENSZ kínzás megelőzésével foglalkozó albizottsága (Subcommittee

on the Prevention of Torture, SPT) számára, hogy rendszeres és eseti látogatásokat tegyenek a börtönökben és a befogadóállomásokon, mind a magyar, mind a külföldi állampolgárok tekintetében. Szeptember 18-án az Európa Tanács kínzás megelőzésével foglalkozó bizottsága közzétette a külföldiekkel való bánásmódról és a fogva tartásuk körülményeiről szóló jelentését, amely a bizottság 2017. évi magyarországi látogatása alapján készült. A jelentés szerint tisztességesen bánnak a fogvatartottakkal a befogadóállomásokon, azonban azt is megjegyezte, hogy több fogvatartott állítása szerint a rendőrök fizikailag bántalmazták őket a Szerbiába történő „visszaszorításuk” közben. A vizsgálat idején több fogvatartott testén is friss sérülések voltak láthatók. Az Európa Tanács kínzás megelőzésével foglalkozó bizottsága november 20. és 29. között látogatott el Magyarországra. A rendőrségi őrizettel és a börtönökkel kapcsolatban 2017 óta nem vizsgálódott független civil szervezet, ugyanis ebben az évben a hatóságok megszüntették a civil szervezetekkel régóta fennálló ellenőrzési megállapodásokat.

Az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala folytatta a kínzás elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyvében előírt börtönfelügyeleti tevékenységet, azonban megjegyezte, hogy csak csekély kapacitással rendelkezik a látogatások és a vizsgálatok lefolytatására. Az ENSZ kínzás megelőzésével foglalkozó albizottságának a nemzeti megelőző mechanizmusról szóló 2017. évi jelentése megjegyezte, hogy 2015. évi bevezetése óta a mechanizmus keretében 15 alkalommal került sor szabadságelvonást megvalósító intézmények meglátogatására, azonban e munka elvégzésére csak korlátozott emberi és pénzügyi erőforrások álltak rendelkezésre.

d. Önkényes letartóztatás vagy őrizetbe vétel

Az alkotmány és a törvény tiltja az önkényes letartóztatást és őrizetbe vételt, és mindenkinek biztosítja a jogot, hogy a letartóztatás vagy az őrizetbe vétel jogszerűségét bíróság előtt vitassa. A kormány általánosságban megfelelt ezeknek a követelményeknek.

A rendőrség és a biztonsági szervek szerepe

A rendfenntartásért az ország egész területén a Belügyminisztérium irányítása alatt működő Országos Rendőr-főkapitányság (ORFK) felel. Az ország tizenkilenc megyei főkapitánysága és a budapesti főkapitányság az ORFK közvetlen alárendeltségében működik. A városi rendőrkapitányságok helyi hatáskörrel rendelkeznek, azonban a megyei rendőrkapitányságok irányítása alá tartoznak. Két másik egység – a Terrorelhárítási Központ (TEK) és a Nemzeti Védelmi Szolgálat (NVSZ) – közvetlenül a belügyminiszter irányítása alatt működik. A TEK feladata a miniszterelnök és a köztársasági elnök védelme,

valamint különböző terrorcselekmények – köztük az emberrablások, a gépeltérítések és az ilyen incidensekkel kapcsolatos egyéb bűncselekmények – megakadályozása, felderítése és kinyomozása, illetve az elkövetők elfogása. Az NVSZ feladata a rendvédelmi szerveken, a központi államigazgatási szerveken és a polgári titkosszolgálatokon belüli korrupció megakadályozása, illetve felderítése. Mind a TEK, mind az NVSZ végezhet hírszerző tevékenységet és fedett nyomozást, bizonyos esetekben előzetes bírói felhatalmazás nélkül is.

A nemzeti hírszerző szolgálatok, az Alkotmányvédelmi Hivatal és a Nemzetbiztonsági Szakszolgálatok a belügyminiszter felügyelete alá tartoznak, és a belföldi hírszerzésért felelnek. A jog rendelkezik a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központról (TIBEK) is; ez a nemzetbiztonsági szolgálat a belügyminiszter közvetlen felügyelete alatt működik. A TIBEK nem jogosult titkos információgyűjtési tevékenységet folytatni, és nincs hozzáférése az NVSZ által a rendőrökről gyűjtött információkhoz.

A Magyar Honvédség a Honvédelmi Minisztérium irányítása alá tartozik, feladata pedig az ország külső erőkkel szembeni védelme, a belföldi biztonsággal kapcsolatos egyes feladatok ellátása, valamint a katasztrófaelhárítás. 2015 óta a tömeges migráció miatt bejelentett szükségállapot alatt a védelmi erők segítséget nyújthatnak a rendfenntartó szerveknek a határvédelemben és a tömeges migrációs helyzet kezelésében (lásd „A menedékjoghhoz való hozzáférés” című 2.d) pontot is). A katonai hírszerzésért és a kémelhárításért felelős Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat a honvédelmi miniszter felügyelete alatt működik.

Terrorcselekmény vagy annak jelentős és közvetlen veszélye esetén a parlament a kormány kezdeményezésére terrorveszélyhelyzetet hirdethet, ha azt a jelenlévő országgyűlési képviselők kétharmada támogatja. A kormány ezt követően olyan rendeleteket alkothat, amelyekkel egyes törvények alkalmazását felfüggesztheti, törvényi rendelkezésektől eltérhet, valamint egyéb rendkívüli intézkedéseket hozhat legfeljebb tizenöt napig, melynek elteltével a különleges jogrendet a parlamentnek kétharmados többséggel meg kell erősítenie. Az említett intézkedések közé tartozhat például a határellenőrzések megszigorítása, a légiforgalmi irányítás átengedése a hadseregnek, a fegyveres erők és a rendfenntartó szervek kirendelése a kritikus fontosságú infrastrukturális elemek megvédésére, valamint a terrorizmus elleni különleges intézkedések meghozatala. A módosítás úgy rendelkezik, hogy a kormány csak akkor vetheti be a fegyveres erőket belföldön, ha a rendfenntartó szervek és a nemzetbiztonsági szolgálatok alkalmazása nem elegendő a terrorveszélyhelyzet idején.

A polgári hatóságok továbbra is tényleges ellenőrzést gyakoroltak a

rendfenntartó szervek és a hadsereg felett, a kormánynak pedig hatékony mechanizmusok álltak rendelkezésére a visszaélések és a korrupció felderítésére és megbüntetésére. A katonaság, a rendőrség, a büntetés-végrehajtási intézetek dolgozói, az országgyűlési őrség, a titkosszolgálatok és a katasztrófavédelem által elkövetett visszaélések felderítéséért a katonai ügyészek felelnek.

Őrizetbe vételi eljárás és a fogvatartottakkal való bánásmód

A rendőrség köteles előállítani azokat a személyeket, akiket bűncselekmény elkövetése közben fogtak el, vagy akikkel szemben elfogatóparancs van érvényben. A rendőrség előállíthatja azokat a személyeket, akiket bűncselekmény vagy szabálysértés elkövetésével gyanúsítanak, akik nem tudják, vagy nem hajlandók igazolni magukat, valamint azokat a kísérő nélküli kiskorúakat, akikről feltételezhető, hogy megszöktek. Az előállítás általában legfeljebb nyolc, kivételes esetben legfeljebb 12 óra lehet. A rendőrség egyes személyeket 24 órára közbiztonsági őrizetbe vehet. Azokat a személyeket, akik a feltételes szabadságuk ideje alatt megpróbáltak elrejtőzni a hatóságok elől, 72 óráig lehet őrizetben tartani. A rendőrség, az ügyész vagy a bíró elrendelheti a gyanúsított 72 óráig tartó fogva tartását, ha alaposan gyanítható, hogy szabadságvesztéssel büntethető bűncselekményt követett el. Az előzetes letartóztatásra irányuló kérelmet a 72 órás időtartam letelte előtt kell benyújtani a bírósághoz. A vádlott fellebbezést nyújthat be az előzetes letartóztatást elrendelő határozat ellen.

A rendőrségnek az első kihallgatás elején tájékoztatnia kell a gyanúsítottat az ellene felhozott vádakról. Az első kihallgatásra az őrizetbe vételtől számított 24 órán belül sort kell keríteni. A hatóságok jellemzően tiszteletben tartották ezt a jogot.

Az óvadék ellenében történő ideiglenes szabadlábra helyezés rendszere megfelelően működik. A védőügyvéd általi képviselet a nyomozati szakaszban is kötelező, ha a gyanúsítottat olyan bűncselekménnyel vádolják, amely öt évnél hosszabb idejű szabadságvesztéssel büntethető; ha már korlátozták a gyanúsított személyes szabadságát; ha a gyanúsított siket, vak, nem tud beszélni, vagy kóros elmeállapotú; nem beszél magyarul vagy az eljárás nyelvén; bármilyen okból nem képes személyesen védekezni; fiataikorú; vagy anyagi helyzetéből adódóan védőügyvéd kirendelését kéri. Bizonyos esetekben a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság (a rendőrség) is kirendelhet védőügyvédet. Néhány helyen az állam által finanszírozott védőügyvéd kiválasztásának feladata a rendőrségtől az érintett megyei ügyvédi kamarához került.

A rendőrség a kihallgatás előtt köteles tájékoztatni a gyanúsítottakat arról, hogy jogukban áll ügyvédet fogadni. A korábbi szabályok szerint sem a rendőrség,

sem az ügyészség nem volt köteles várni a gyanúsított kihallgatásával a védő megérkezéséig. Ez júliusban, a büntetőeljárásról szóló új törvény hatálybalépésével megváltozott. Ha védőügyvéd kirendelését kéri vagy rendelik el, értesítik a védőt, a nyomozó hatóság vagy az ügyészség pedig legfeljebb két órára, a védő megérkezéséig felfüggeszti a kihallgatást. Néhány ügyvéd arról számolt be, hogy a hatékony védelemhez való jogot több esetben is megsértették. Pár esetben például a fogvatartottnak és a védőnek állítólag olyan helyen kellett találkoznia, ahol állami biztonsági kamerák megfigyelhették őket.

A törvény lehetővé teszi az előállítottak számára, hogy fogva tartásukról nyolc órán belül értesítsék hozzátartozóikat vagy másokat, kivéve, ha az értesítés veszélyeztetné a nyomozást. A nyomozó hatóságok kötelesek nyolc órán belül értesíteni az előállított személy hozzátartozóit, és kötelesek tájékoztatni őket a fogvatartott tartózkodási helyéről.

Előzetes letartóztatás: A nyomozási bíró előzetes letartóztatást rendelhet el, ha fennáll annak veszélye, hogy a fogvatartott megszökik, újabb bűncselekményt követ el, vagy akadályozni fogja a nyomozást. Azok az ügyek, amelyekben a vádlott előzetes letartóztatásban van, elsőbbséget élveznek a gyorsított tárgyalások egyéb fajtáival szemben. A fogvatartott fellebbezést nyújthat be az előzetes letartóztatással szemben.

Ha az érintett bűncselekmény életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető, a jog nem állapít meg korlátot az előzetes letartóztatás időtartamát illetően.

2017 decembere óta 3330 személy került előzetes letartóztatásba (az előző évhez képest 9%-kal kevesebben), ami az összes börtönben fogvatartott személy 19,2%-ának felelt meg a Büntetés-végrajtás Országos Parancsnokságának 2017. évi évkönyve szerint.

Az előzetes letartóztatással kapcsolatos meghallgatásokon nem kötelező a védő jelenléte.

A fogvatartott arra vonatkozó lehetősége, hogy bíróság előtt vitassa a fogva tartás jogszerűségét: A terhelt bármikor jogosult kérelmezni az előzetes letartóztatásból történő szabadlábra helyezését. Mindenki, aki úgy véli, hogy az előállítás megsértette az alapvető jogait, panaszt nyújthat be az érintett rendőrőrhöz vagy a Független Rendészeti Panasztestülethez.

A törvény értelmében azok a személyek, akiket előzetes letartóztatásba helyeztek, azonban később felmentettek, pénzbeli kompenzációban

részesülhetnek.

e. A nyilvános és tisztességes tárgyalás megtagadása

Az alkotmány és a törvény biztosítja a független bírói testületet. A bíróságok jórészt függetlenül működtek, azonban az év során megnőtt azon beszámolók száma, amelyek szerint egyes kormánytagok politikai nyomást gyakoroltak a bírókra.

Május 2-án az Országos Bírói Tanács (OBT) elfogadott egy jelentést, amely szerint az Országos Bírósági Hivatal (OBH) elnöke – aki széleskörű vezetői jogosítványokkal rendelkezik a bíróságok irányítása tekintetében – nem mindig tartotta be a jogszabályokat a bírók és a bírósági vezetők kinevezésekor. A jelentés megállapította például, hogy Handó Tünde, az OBH elnöke indokolás nélkül érvénytelenné nyilvánította egy jelölt vezető bírói pozícióra beadott pályázatát, és annak ellenére, hogy a független kiválasztási bizottság támogatta a jelöltet, az elnök több ízben is elmulasztotta személyzeti döntéseinek megindokolását, továbbá nem volt átlátható, hogy milyen módon értékelte a jelentkezők vezető bírósági pozíciókra beadott pályázatait. Handó a válaszában azt állította, hogy az OBT jelentése jogellenes volt amiatt, hogy az év során korábban jelentős számú OBT-tag lemondott, továbbá fegyelmi eljárást kezdeményezett négy OBT-taggal szemben, és néhányukat „az ország árulóinak” nevezte.

A miniszterelnök és más kormánytagok nyilvánosan bíráltak néhány bírósági határozatot, köztük olyanokat is, amelyek tekintetében még nem telt el a fellebbezési határidő. Májusban a miniszterelnök sajtófőnöke idézte a miniszterelnök egyik kijelentését, amely szerint a Kúria (a Legfelsőbb Bíróság) „intellektuálisan alkalmatlan”. Szintén májusban a kormányközeli médiumok név szerint azzal vádolták meg a Kúria egyes bíráit, hogy „nyilvánvalóan kormányellenes tevékenységet végeznek”, valamint magát a Kúriát is „politikai szereplőnek” nevezték.

Június 20-án a parlament elfogadott egy alkotmánymódosítást, amellyel a közigazgatási ügyeket elkülönítette a rendes bíróságok rendszerétől, december 12-én pedig elfogadott egy törvényt, amellyel új közigazgatási bírósági rendszert vezetett be. A törvény létrehozott nyolc új közigazgatási törvényszéket, valamint létrehozta a Közigazgatási Felsőbíróságot; ezek a bíróságok át fogják venni a rendes bíróságok és a Kúria közigazgatási ügyekre vonatkozó összes hatáskörét, ideértve a közbeszerzéssel, a polgári szabadságjogokkal, a rendőrségi eljárások ellen benyújtott panaszokkal, a menedékjoggal, az információszabadság alapján benyújtott kérelmekkel és az adóügyi határozatokkal kapcsolatos ügyeket is. Az új rendszerben az

igazságügy-miniszternek jelentős befolyása lesz a Közigazgatási Felsőbíróság és az alacsonyabb szintű közigazgatási bíróságok tagjainak kiválasztására és kinevezésére, a bírósági elnökök és a vezető beosztású bírók kinevezésére, az előléptetésekre, a bíróságok költségvetésének megállapítására és az új bírósági rendszer kialakítására a 2019. évben zajló átmeneti időszak során, amikor új bírók, új bírósági elnökök és vezető állású bírók kinevezésére fog sor kerülni. A Közigazgatási Felsőbíróság bíráinak kiválasztási szempontjai között a minisztériumi és kormányzati tapasztalat hangsúlyosabb lesz, mint a bírói tapasztalat, ami alapján egyes megfigyelők aggódnak, hogy a bírákat politikai hűségük alapján fogják kiválasztani. A kormány érvelése szerint azért van szükség új bírósági rendszerre, hogy hatékonyabbá váljon a közigazgatási ügyekben történő döntéshozatal; azt is megjegyezte továbbá, hogy 1896 és 1949 között hasonló rendszer működött az országban. Az Európa Tanácsnak az igazságszolgáltatás hatékonyságával foglalkozó európai bizottsága által az európai bíróságok hatékonyságáról szóló, 2016. évi adatok alapján kiadott októberi jelentése szerint az ország bíróságai hatékonyan működnek, és viszonylag gyorsan hozzák meg a határozataikat.

Az év során a Transparency International Hungary tovább bírálta a legfőbb ügyész azon jogát, hogy egyedi esetekben utasíthatja az alárendelt ügyészeket, hogy bármely ügyet átvehet bármely ügyésztől, és hogy az ügyeket az eljárás bármely szakaszában indokolás nélkül más ügyészeknek oszthatja ki. 2015-ben az Európa Tanács Korrupcióellenes Államok Csoportja jelentést bocsátott ki, amelyben aggályosnak találta, hogy a legfőbb ügyész kilencéves hivatali ideje eltelte után határozatlan ideig hivatalban maradhat, egészen addig, amíg az országgyűlés kétharmados többséggel meg nem választja utódját.

Bírósági eljárások

Az alkotmány és a törvény biztosítja a tisztességes nyilvános eljáráshoz való jogot, amelyet a bírói testület általában tiszteletben is tartott.

A vádlottakat mindaddig megilleti az ártatlanság vélelme, amíg bűnösségük be nem bizonyosodik. A gyanúsítottaknak joguk van ahhoz, hogy tájékoztatást kapjanak az ellenük felhozott vádak természetéről és a vonatkozó jogszabályokról, szükség esetén ingyenesen biztosított tolmács segítségével. A bírósági eljárások nyilvánosak; a bíró azonban korlátozhatja a nyilvánosságot, és bizonyos körülmények esetén zárt tárgyalást rendelhet el. A tárgyalásokat rendszerint indokolatlan késedelem nélkül tartották meg. A vádlottak jogosultak részt venni az ügyük tárgyalásán.

A törvény úgy rendelkezik, hogy a nyomozó hatóság köteles úgy időzíteni a kihallgatást, hogy a terhelt képes legyen gyakorolni a védelemhez való jogát. A

bírósági tárgyalásra szóló idézést legalább öt nappal a tárgyalás előtt kell kézbesíteni. A terhelteknek a vádemeléstől kezdve joguk van az ingyenesen biztosított tolmácshoz. A vádlottak ellentmondhatnak, illetve kérdéseket tehetnek fel a tanúknak, és saját maguk is tanúkat állíthatnak, valamint bizonyítékokat mutathatnak be. A törvény úgy rendelkezik, hogy senki sem kötelezhető arra, hogy önmagára nézve terhelő vallomást tegyen, és önmaga ellen bizonyítékot szolgáltatson. A vádlottak jogosultak fellebbezést benyújtani.

A bíróságok nem szabhatnak ki szabadságvesztést azon fiatalok esetében, akik a bűncselekmény elkövetésekor 12-14 évesek voltak, azonban rendelkezhetnek a javítóintézeti elhelyezésükről.

Politikai foglyok és fogvatartottak

Politikai foglyokról vagy fogvatartottakról nem érkezett jelentés.

Polgári peres eljárások és jogorvoslatok

A törvény szerint a magánszemélyek és a szervezetek az emberi jogok megsértése esetén polgári jogi igényeket érvényesíthetnek a belföldi bíróságokon keresztül. Azok a személyek vagy szervezetek, akik az emberi jogok európai egyezményének az állam által elkövetett állítólagos megsértésével kapcsolatban kimerítették a belföldi jogorvoslati lehetőségeket, kérelmet nyújthatnak be az Emberi Jogok Európai Bíróságához (EJEB).

Kárpótlás

A kormánynak megfelelő törvények és/vagy eljárások állnak ezen a téren a rendelkezésére, és a civil szervezetek és érdekképviseleti csoportok beszámolója szerint ezek alapján történt némi előrelépés a holokausztal kapcsolatos igények rendezése terén.

A szövetkezeti vagyonnal kapcsolatos kárpótlás már az 1990-es években lezajlott az országban, egy olyan jogszabály alapján, amely lehetővé tette az egyházi szervezeteknek, hogy visszaigényeljék mindazt az 1946 januárja után elkobzott vagyont, amely korábban a tulajdonukban volt. A magánvagyon visszaszolgáltatása még folyamatban van. Az országból származó holokauszt-túlélők nyugdíj-kiegészítést kapnak. Az 1947. évi párizsi békeszerződés szabályozza az országban található, örökös nélküli zsidó vagyon helyzetét. 2007-ben a kormány odaígért, majd szét is osztott 21 millió USD-t az országban élő holokauszt-túlélőknek, valamint a külföldön élő, de magyar származású túlélőknek, egy várható további megállapodás előlegeként, amely teljesebb körű kompenzációt fog biztosítani. A Magyarországi Zsidó Örökség Közalapítvány –

egy helyi magyar zsidókból és állami tisztségviselőkből álló, a kárpótlással foglalkozó belföldi alapítvány – és a Zsidó Kárpótlási Világszervezet (World Jewish Restitution Organization, WJRO) az összeg egyharmadát az országban élő túlélők között osztotta szét, kétharmadát pedig átutalta a Claims Conference-nek a külföldön élő rászoruló túlélők szociális ellátásának finanszírozása céljából. A kormány 2016-ban kiadott egy jelentést az örökös nélküli vagyonról, valamint a WJRO szakértőivel együtt ütemtervet készített a kutatás befejezése és az országban található vissza nem szolgáltatott, örökös nélküli vagyon értékének meghatározása érdekében. Az év során a kormány megállapított egy ütemezést az említett kutatás lezárására és a kapcsolódó egyezségi tárgyalások véglegesítésére vonatkozóan.

f. A magánélet, a családi élet, az otthon vagy a levéltitok önkényes megsértése

Az alkotmány és a törvény tiltja az ilyen gyakorlatokat, és nem érkezett beszámoló arról, hogy a kormány megsértette volna ezeket a tilalmakat.

A terrorizmussal kapcsolatos nemzetbiztonsági ügyekben a TEK-nek nincs szüksége előzetes bírói engedélyre a megfigyeléshez, és bizonyos esetekben a nemzeti hírszerző szolgálatoknak sem. Ilyen esetekben az igazságügy-miniszter 90 napra adhat engedélyt a titkos információgyűjtési tevékenységre, amely meghosszabbítható. Az említett információgyűjtés magában foglalhat titkos házkutatásokat, hang- vagy képrögzítő eszközökkel történő megfigyelést, levelek és csomagok felbontását, valamint az elektronikus vagy számítógépes kommunikáció ellenőrzését és rögzítését, a nyomozás alatt álló személyek hozzájárulása nélkül. A határozat ellen nincs helye fellebbezésnek.

2016-ban az EJEB megállapította, hogy sérti a magánélethez való jogot, ha a jog lehetővé teszi, hogy a rendfenntartó szervek bírósági jóváhagyás nélkül megfigyeljék az állampolgárokat. Az EJEB ítélete előtt az Alkotmánybíróság egy 2013. évi határozatában elegendőnek találta, hogy a miniszter által engedélyezett megfigyelés felett a parlament nemzetbiztonsági bizottsága és az ombudsman külső ellenőrzést gyakorol. Az év során nem került sor a vitatott jogszabály módosítására.

Az ország új büntetőeljárás törvénye – amely július 1-jén lépett hatályba – új szabályrendszert vezet be a fedett nyomozás és információgyűjtés tekintetében. A törvény az ügyészeknek korlátlan hozzáférést biztosít a fedett nyomozás során megszerzett információkhoz.

2. rész: A polgári szabadságjogok tiszteletben tartása, beleértve az alábbiakat:

a. A véleménynyilvánítás szabadsága, ideértve a sajtószabadságot is

Az alkotmány biztosítja a véleménynyilvánítás szabadságát, többek között a sajtó számára is; a média aktívan működött, és a vélemények széles skáláját kifejezésre juttatta, bár a „gyűlöletbeszéddel” kapcsolatban érvényesült néhány formális tartalomkorlátozás, valamint egyes állítások szerint a kormány a tevékenységével támogatta a médiumok kormánypárti tulajdonosok kezében történő összpontosítását.

A véleménynyilvánítás szabadsága: A törvény szerint bárki, aki nyilvánosan gyűlöletre uszít valamely nemzeti, etnikai, faji, illetve vallási csoport vagy a lakosság más meghatározott csoportja ellen, bíróság elé állítható, és büntett elkövetéséért három évig terjedő szabadságvesztéssel büntethető. Az alkotmány a gyűlöletbeszédre vonatkozó rendelkezéseket is tartalmaz, melyek célja, „hogy megvédjék a magyar nemzet, illetve bármely nemzeti, etnikai, faji vagy vallási közösség méltóságát”. A jog tiltja a holokauszt, illetve a nemzetiszocialista (náci) és kommunista rendszerek által elkövetett népirtás és egyéb bűnök nyilvános tagadását, megkérdőjelezését vagy elbagatellizálását, amely cselekmények három évig terjedő szabadságvesztéssel büntethetők. A törvény ezenkívül vétségként tiltja a horogkereszt, a náci SS-jelvény, a nyilaskerest, a sarló-kalapács és az ötágú vöröscsillag olyan módon történő viselését, közszemlére tételét, illetve terjesztését, amely sérti az emberi méltóságot vagy a diktatúrák áldozatainak emlékét. A gyűlöletbeszéd miatt sérelmet elszenvedő személyek vagy közösségek számára bírósági jogorvoslati lehetőségek állnak rendelkezésre.

A Cionista Világszervezethez tartozó Tett és Védelem Alapítvány (TEV) szerint az év első négy hónapjában 23 esetben került sor gyűlöletből eredő antiszemita cselekményekre, amelyek közül 15 gyűlölet-bűncselekménynek, ezek közül pedig 9 gyűlöletbeszédnek minősült. Rendőrségi feljelentésre nem került sor. Júniusban egy férfit 150 000 Ft (600 USD) pénzbüntetéssel sújtottak egy nem jogerős bírói ítéletben amiatt, hogy 2016-ban egy Facebook-kommentben tagadta a holokauszt megtörténtét.

2017-ben a parlament elfogadott egy törvényt, amelyben megtiltotta, hogy az állami finanszírozású jogalanysok – ideértve a politikai pártokat is – kedvezményes áron vásároljanak hirdetőfelületeket. Több ellenzéki párt is megtámadta a törvényt az Alkotmánybíróság előtt, arra hivatkozva, hogy az az ellenzéki pártok véleménynyilvánítási szabadságának korlátozására irányul. Az Alkotmánybíróság december 12-én elutasította a beadványt.

Július 25-én a parlament elfogadott egy törvényt, amely 25%-os adót vezetett be

minden olyan civil szervezet tekintetében, amely elősegíti vagy népszerűsíti az illegális bevándorlást – ideértve azokat a csoportokat is, amelyek a bevándorlást elősegítő vagy népszerűsítő médiakampányokat támogatnak. Több civil szervezet is élesen bírálta a törvényt, és megjegyezték, hogy az a kormány véleményétől eltérő vélemények nyilvános kifejezését szankcionálja (lásd az 5. részt is).

Sajtószabadság és a média szabadsága: A független média aktívan működött, és a vélemények széles körét kifejezésre juttatta, bármilyen hivatalos korlátozás nélkül. A médiumok konszolidációja a kormánybarát vállalkozások további növekedését, valamint a médiában fellelhető egyéb hangok visszaszorítását eredményezte, elsősorban a nyomtatott médiumok és a műsorszolgáltatók esetében. Áprilisban pénzügyi problémákra hivatkozva egy ismert üzletember – aki egyben Orbán Viktor miniszterelnök politikai ellenfele volt – bezárta a kormányt bíráló néhány médiaorgánumát, többet pedig átadott egy kormánybarát tulajdonosnak. A szakértők becslése szerint az országos magyar média kb. 85%-át kitevő 476 kormánybarát médium tulajdonosai novemberben átadták az említett médiumokat a Liszkay Gábor, a Fidesz médiaszakértője által vezetett Közép-Európai Sajtó és Média Alapítványnak (KESMA). Orbán Viktor miniszterelnök december 5-én aláírt egy rendeletet, amely a KESMA-t stratégiai fontosságú nemzeti érdekeltségnek nyilvánította, és mentesítette a Versenyhivatal, valamint a Médiatanács vizsgálatai alól. A KESMA-val kapcsolatos események fényében a Mérték Médiaelemző Műhely kijelentette, hogy „nem sok értelme van Magyarországon a sajtószabadságról beszélni”, és azt állította, hogy a KESMA növelni fogja a kormánybarát média arra vonatkozó képességét, hogy még jobban kiszorítsa a piacról a független médiumokat.

Az országgyűlési választásokról szóló zárójelentésében az EBESZ Demokratikus Intézmények és Emberi Jogok Hivatala (Office for Democratic Institutions and Human Rights, ODIHR) megállapította, hogy „a jelöltek egyenlő alapon történő versengésének esélyét jelentősen csökkentette, hogy a kormány kiemelten sokat költött a nyilvánosság tájékoztatására szolgáló hirdetésekre, amelyek felerősítették a kormánykoalíció kampányüzenetét”, és hogy „a média nagymértékben függ a tulajdonosoknak nyújtott pénzügyi támogatásoktól és/vagy az állami hirdetésektől. A kormányzati hirdetéseket meghívásos állami pályázatok során kiválasztott médiaorgánumokon keresztül terjesztik, melyekkel kapcsolatban hiányzik a kellő átláthatóság, és nem állnak rendelkezésre stabil ellenőrzési mechanizmusok. Ez a fajta médiakörnyezet korlátozza a kritikus tájékoztatásra szolgáló teret és a pluralizmust” (lásd a Választások és politikai részvétel című 3. részt).

A parlamentnek alárendelt Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (NMHH) a

médiát szabályozó központi államigazgatási szerv. Az NMHH jogkörébe tartozik a műsorszóró és médiapiacok működésének felügyelete, valamint a „közreműködés a kormány frekvenciakezeléssel és hírközléssel kapcsolatos politikájának megvalósításában”. Az NMHH elnöke a kábelen vagy egyéb módon sugárzott, az online és a nyomtatott médiatartalom, valamint a frekvenciahasználat felügyeletéért felelős, az NMHH döntéshozó szerveként működő öttagú Médiatanács elnöki tisztjét is betölti. Az NMHH-nak kizárólag a kormánypártok által jelölt tagjai voltak.

A jogszabályok szerint az MTI – az állami hírügynökség – feladata, hogy kiegyensúlyozott, objektív és pártsemleges módon számoljon be az eseményekről. A médiafigyelő szervezetek és a független médiumok bírálták az állami médiát a kormányra nézve kedvezőtlen tények és vélemények elhallgatása miatt.

Továbbra is hatályban maradt a határozat, amelyben Kövér László, az Országgyűlés elnöke 2010-ben több tucat személyt – elsősorban újságírókat – kitiltott a parlamentből a parlamenti szabályok állítólagos megsértése miatt. Kövér májusban tájékoztatta a parlamentből a 2014-18-as parlamenti ciklus során kitiltott riportereket, hogy nem léphetnek majd be a parlamentbe azért, hogy beszámoljanak az alakuló ülésről. Év végén még folyamatban volt a Társaság a Szabadságjogokért (TASZ) által az EJEB-hez 2016-ban benyújtott fellebbezés alapján indult eljárás, melyben Kövér határozatának a megsemmisítését kérték. Az EBESZ média szabadságával foglalkozó képviselője kijelentette, hogy „az egyes eseményekre szóló akkreditációt nem lenne szabad a kritikus beszámolók tartalmának korlátozására szolgáló eszközként használni.”

Erőszak és megfélemlítés: Nem érkezett beszámoló az újságírókkal szembeni erőszakról vagy az újságírók fizikai vagy jogi megfélemlítéséről. Mindazonáltal az állami tisztségviselők és a kormányközeli média rendszeresen „Soros-médiaként” vagy „külföldi ügynökként” hivatkozott a független újságírókra és médiára.

Cenzúra és tartalomkorlátozások: A jog a tartalomra vonatkozó korlátozásokat, valamint az újságírói jogokkal, etikával és normákkal kapcsolatos előírásokat határoz meg a média minden ágára kiterjedően, beleértve a hírportálokat és az online publikációkat is. A jogszabályok tiltják a nemzetiségek, a közösségek, az etnikai, nyelvi vagy más kisebbségek, a többségi csoportok, valamint az egyházak és vallási csoportok ellen irányuló gyűlöletkeltést, továbbá rendelkeznek a bírósági és hatósági eljárásokhoz kapcsolódó forrásokra vonatkozó titoktartásról.

A törvény szerint minden olyan médiaszolgáltató, amely híreket közvetít a nyilvánosság felé, köteles kiegyensúlyozottan beszámolni az eseményekről, a közszolgálati médiaszolgáltatóknak pedig különösen törekedniük kell a kiegyensúlyozott, pontos, részletes, objektív és felelős hír- és információszolgáltatásra. Ezeket az követelményeket széles körben figyelmen kívül hagyták, a közmédiában is.

A Médiatanács a tartalmakkal kapcsolatos szabályozás megsértése esetén pénzbírságot szabhat ki; ideértendők azok a médiaszolgáltatások is, amelyek megsértik a gyűlöletkeltésre vonatkozó tilalmat, az emberi méltóságot vagy a kiskorúakat védő előírásokat. A tanács 200 millió Ft-ig (800 000 USD) terjedő bírságot róhat ki a szabálysértés jellegétől, a médiaszolgáltatás típusától és a közönség nagyságától függően, és legfeljebb egy hétre felfüggesztheti a sugárzási jogot is. Az érintett médiumok fellebbezhetnek a Médiatanács határozatai ellen, azonban külön fellebbezést kell benyújtaniuk arra vonatkozóan, hogy megakadályozzák a bírság végrehajtását, míg a felek a fellebbezés érdemi részével kapcsolatban pereskednek.

Szeptember 1-ig a Médiatanács 205 határozatot hozott a médiatörvény állítólagos megsértésével kapcsolatban, és összesen közel 8,8 millió Ft (35 000 USD) összegű bírságot szabott ki 83 médiaszolgáltatóra. A legtöbb eljárás olyan jogellenes hirdetési módszerek miatt indult, amelyek megsértették valamely személy vagy csoport méltóságát.

A rágalmazásra/becsületsértésre vonatkozó jogszabályok: A különböző eseményekről tájékoztató újságírók büntetőjogi felelősségre vonhatók, ha téves információkat közölnek. Mind a természetes személyek, mind a médiumok felelősségre vonhatók rágalmazás miatt az általuk közzétett nyilatkozataikért vagy a mások által tett rágalmozó nyilatkozatok közzétételéért. A sértett felek polgári és büntetőbírságok előtt is indíthatnak eljárást.

Egyes hivatalos személyek és közszereplők továbbra is az állampolgárok és az újságírók kritikáira adott válaszként alkalmazták a rágalmazásra és a becsületsértésre vonatkozó jogszabályokat, és a TASZ beszámolója szerint az említett jogszabályok visszatartó erőként hatottak az újságírók politikusokkal kapcsolatos beszámolóira.

Az április 8-i parlamenti választások után három ellenzéki politikus rágalmazás miatt sikeresen beperelt több kormánybarát médiumot is, melyeket azzal vádoltak, hogy a választás előtt szándékosan téves információkat terjesztettek róluk.

Az internet szabadsága

A kormány nem korlátozta, és nem függesztette fel az internethez való hozzáférést, és általánosságban nem cenzúrázta az online tartalmakat. Nem érkezett megalapozott beszámoló olyan esetekről, hogy a kormány megfelelő jogi felhatalmazás nélkül megfigyelte volna a magáncélú internetes kommunikációt.

Az NMHH az internetszolgáltatókkal együttműködve fenntartott egy zártkörű adatbázist azon weboldalak zárolása érdekében, amelyek megsértették a jogszabályokat, ideértve a tartalomra vonatkozó rendelkezéseket is. A rendszer ezenkívül előzetes bírói határozatok alapján azokat a weboldalakat is zárolta, amelyekről gyanították, hogy megsértették az említett jogszabályokat.

A Nemzetközi Távközlési Egyesület szerint 2017-ben az ország lakosságának kb. 76,8%-a használta rendszeresen az internetet.

Tudományos szabadság és kulturális események

2017-ben a parlament gyorsított eljárásban módosította a felsőoktatási törvényt az országban működő külföldi egyetemek tekintetében. A módosítás tartalmaz egy olyan rendelkezést, amely szerint a Magyarországon működő, nem uniós anyaországú egyetemeknek fizikai jelenléttel kell rendelkezniük az anyaországukban, egy Magyarország és az akkreditáció szerinti másik ország közötti kormányközi megállapodás alapján kell működniük, és gondoskodniuk kell arról, hogy az egyetem magyar elnevezése az anyaországbeli név pontos fordítása legyen. Az országban működő és az Egyesült Államokban akkreditált három egyetemről – a Central European University-ről/Közép-európai Egyetemről (CEU), a McDaniel College-ról és a Boston University-ről megállapították, hogy nem felelnek meg a követelményeknek. 2017-ben a kormány megállapodást írt alá, amely alapján a McDaniel College folytathatta működését.

2017-ben a Velencei Bizottság jogi szakvéleményében felhívta a kormányt, hogy a már Magyarországon működő külföldi egyetemeket mentesítse azon kötelezettség alól, amely szerint az anyaországban is oktatási tevékenységet kell végezniük, valamint egyéb rendelkezéseket is kritikával illetett.

Néhány ellenzéki képviselő pedig az Alkotmánybíróság előtt támadta meg a törvény egyes rendelkezéseit. Az Európai Bizottság beperelte Magyarországot az Európai Unió Bírósága előtt, arra hivatkozva, hogy a felsőoktatással kapcsolatos módosítás sérti az oktatás, a vállalkozás, a szolgáltatásnyújtás és a tudományos tevékenység szabadságára vonatkozó uniós előírásokat. A per az év végén még folyamatban volt. Június 5-én az Alkotmánybíróság elhalasztotta a

jogszabály felülvizsgálatára irányuló eljárását, mondván, hogy megvárja az Európai Unió Bíróságának határozatát.

2017 októberében a parlament megszavazta azon határidő 2018 végéig történő meghosszabbítását, amely alatt a külföldi felsőoktatási intézményeknek meg kell felelniük a módosított felsőoktatási törvénynek. A kormánytisztviselők a Velencei Bizottság véleményére adott válaszként is hivatkoztak a határidő meghosszabbítására. A CEU létrehozott egy központot, valamint képzéseket szervezett a New York-i Bard College-ban, a magyar kormány és New York állam pedig tárgyalásokat folytatott az előírt kormányközi megállapodásról. A kormány azonban az állította, hogy a CEU nem teljesítette megfelelően a törvény rendelkezéseit, és megtagadta annak a megállapodásnak az aláírását, amely alapján a CEU az országban maradhatott volna. December 3-án a CEU bejelentette, hogy az Egyesült Államokban akkreditált képzéseit Bécsbe költözteti.

Egy október 13-án hatályba lépett kormányrendelet törölte a gender szakot a Magyarországon akkreditálható mesterképzések listájáról (mind az állami, mind a költségtérítéses szakokat). A rendelet szerint a már beiratkozott hallgatók befejezhetik a tanulmányaikat, azonban a gender szakok a 2019. tanévtől kezdve nem vehetnek fel új hallgatókat. Két magyar egyetemen lehetett gender szakon diplomát szerezni: az Eötvös Loránd Tudományegyetemen (ELTE) és a CEU-n.

b. A békés gyülekezés és az egyesülés szabadsága

A békés gyülekezés szabadsága

Az alkotmány és a törvény biztosítja a békés gyülekezés szabadságát, és a kormány általában tiszteletben tartotta ezt a jogot. A jogszabályok értelmében a demonstrációkhoz nem szükséges rendőrségi engedély, de a nyilvános helyen megrendezésre kerülő események szervezőinek legalább három nappal a rendezvény előtt értesíteniük kell a rendőrséget. A rendőrség megtilthatja a nyilvános demonstráció megrendezését, ha az komolyan veszélyeztetné a képviselőtestületek vagy a bíróságok békés működését, vagy ha nem oldható meg a forgalom elterelése. A rendőrség nem oszthatja fel a spontán, engedély nélküli gyülekezést, ha az békés, és célja a véleménynyilvánítás egy olyan eseménnyel kapcsolatban, amely nem volt előre látható, a szervezőknek azonban a szervezés megkezdése után azonnal tájékoztatniuk kell a rendőrséget a rendezvényről. A rendőrség akkor köteles feloszlatni a rendezvényt, ha az összegyűlték bűncselekményt követnek el vagy arra uszítanak, ha az sérti mások jogait, ha fegyveres résztvevői vannak, vagy ha előzetesen kiadott

hivatalos tilalom ellenére tartják meg. A rendőrség nyilvános demonstráció betiltására vagy feloszlására vonatkozó határozatával szemben bírósági felülvizsgálat kérhető. A rendőrség feloszlathatja a nyilvános rendezvényeket egy már bekövetkezett vagy fenyegető terrorcselekmény által érintett földrajzi területen.

Június 20-án a parlament elfogadott egy alkotmánymódosítást, melynek egyik rendelkezése a magánélet védelmének megerősítésére irányul azáltal, hogy előírja, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága és a gyülekezési jog gyakorlása nem sértheti mások magán- és családi élethez való jogát, illetve otthonát. A módosítás bírálói szerint ezt a rendelkezést arra fogják használni, hogy betiltsák a nemkívánatos tüntetéseket a politikusok otthonához közeli közterületeken, valamint több más olyan közterületen is be lehet majd tiltani a demonstrációkat, amelyeknek lakások találhatók a közelében.

Július 20-án a parlament a gyülekezésről szóló törvényt is módosította, annak érdekében, hogy nagyobb hatalmat biztosítson a kormánynak a nyilvános demonstrációk szabályozása terén, ideértve azt is, hogy követelhesse a szervezőktől a rendezvényeik során okozott károk megtérítését, valamint előre betilthassa a tüntetéseket. A módosított jogszabály szerint a hatóságok betilthatják vagy feloszlatják azokat a gyűléseket, amelyek szükségtelenül és aránytalanul megsértik mások emberi méltóságát vagy a magyar nemzet, illetve más nemzeti, etnikai vagy vallási közösségek méltóságát. Az új szabályok azt is megengedik a rendőrségnek, hogy megakadályozzák azokat a demonstrációkat, amelyek hátráltatják a diplomatákat feladataik ellátásában, veszélyeztetik a közrendet, vagy megzavarják mások szabad mozgáshoz való jogának gyakorlását. A rendőrség határozata ellen nincs helye fellebbezésnek, azonban a szervezők három napon belül megtámadhatják azt a bíróságon. A rendőrség megbírságozhatja a demonstráció szervezőit, ha a demonstráció helyszínén nem állítják vissza az eredeti állapotokat, illetve ha elmulasztják a helyszín kitakarítását. Az új jogszabály büntetendővé nyilvánítja a demonstrációk nem erőszakos megzavarását vagy akadályozását is.

Július 20-án a parlament módosította a büntető törvénykönyvet, és az új jogszabály három évig terjedő szabadságvesztéssel rendeli büntetni a „hivatalos személyek” (ideértve az országgyűlési képviselőket, a bírókat és az ügyészeket is) olyan esetben történő zaklatását, amikor nem hivatalos feladatot látnak el.

Egyesülési szabadság

Az alkotmány és a törvény rendelkezik az egyesülés szabadságáról, és a kormány általában – néhány kivételtől eltekintve – tiszteletben tartotta ezt a jogot.

Az év során a kormány olyan jogszabályokat fogadott el, amelyek új büntetőjogi és pénzügyi szankciókat vezettek be a migrációval kapcsolatos munkát végző civil szervezetekre és azok munkavállalóira vonatkozóan (lásd az 5. részt).

Július 23-án a budapesti helyi önkormányzat elrendelte a több civil szervezetnek is irodaterületet biztosító Auróra Civil és Kulturális Központ bezárását, arra hivatkozva, hogy az Auróra bérleti szerződése érvénytelen, mivel korábbi keltezésű, mint a központ bejegyzésének időpontja; az Auróra kijelentette, hogy nem sértette meg a szabályokat, és hogy a keltezés csupán egy adminisztratív hiba. Ez egy éven belül a központ bezáratásának második kísérlete volt.

A Fidesz-többségű pécsi közgyűlés 2017 decemberében elfogadott egy határozatot, amelyben felhívta a helyi lakosokat, cégeket és szervezeteket, hogy ne adjanak bérbe, illetve ne biztosítsanak semmilyen helyiséget a városban az Emberség Erejével Alapítványnak, mivel az kb. 490 000 USD támogatást kapott a Nyílt Társadalom Alapítványoktól (Open Society Foundations, OSF) arra, hogy támogassa a közösségépítést a régióban. A civil szervezet beperelte a város polgármesterét jóhírnevének megsértése miatt, azonban a júliusban meghozott határozat alapján elvesztette az ügyet. A civil szervezet kijelentette, hogy fellebbezést fog benyújtani. Márciusban egy önkormányzati tulajdonú gazdasági társaság elutasította az említett civil szervezet megkeresését, amelyben egy rendezvényre szeretett volna helyiséget bérelni. Az Egyenlő Bánásmód Hatóság júniusban megbírságot a gazdasági társaságot.

Egy 2011. évi jogszabály megszüntette több mint 300 olyan vallási csoport és szervezet regisztrációját, amelyek korábban bejegyzett egyházi jogállással rendelkeztek, és többségüknek újra kérelmezniük kellett a nyilvántartásba vételt. A kormány egyetlen bejegyzett egyházi jogállásra irányuló kérelmet sem hagyott jóvá 2012 óta, amikor módosította az említett jogszabályt, azonban több olyan kérelmet is jóváhagyott, amely alacsonyabb szintű egyházi szervezeti jogállást biztosít. December 20-án a parlament módosította a törvényt, amely alapján a vallási szervezetek négy különböző jogállással rendelkezhetnek. A megfigyelők megjegyezték, hogy ugyan a módosítás leegyszerűsítette a vallási szervezetek számára a közepes szintű egyházi jogállás megszerzésére irányuló eljárást, a 2011 előtt meglévő jogaik közül csak néhányat biztosít.

c. Vallásszabadság

Lásd a Külügyminisztérium vallásszabadságról szóló nemzetközi jelentését (International Religious Freedom Report) a következő weboldalon: www.state.gov/i/drl/irf/rpt/.

d. Mozgásszabadság

Az alkotmány és a törvény biztosítja az országon belüli szabad helyváltoztatás, a külföldre utazás, a kivándorlás és a hazatelepülés szabadságát, és a kormány általában tiszteletben tartotta ezeket a jogokat. 2017-ben és 2018-ban a menedékjogra és a határellenőrzésre vonatkozó jogszabályok jelentős mértékben módosultak, és korlátozottabbá vált a menekültügyi eljárásokhoz való hozzáférés.

A migránsokkal, a menekültekkel és a hontalanokkal szembeni visszaélések:

Egyes emberi jogi aktivisták, az ENSZ menekültügyi főbiztosa (UNHCR) és az Európai Bizottság bírálta a kormányt a migránsokkal és a menedékkérőkkel való bánásmódja miatt. Ezek a szervezetek arról számoltak be, hogy a szerb-magyar határon a migránsokat és a menedékkérőket visszatoloncolták a kerítés külső oldalára, akkor is, ha nem Szerbián keresztül léptek be Magyarországra. A beszámolók szerint előfordult, hogy a rendőrség erőszakot alkalmazott azokkal a menekültekkel és a migránsokkal szemben, akik Szerbiából be szerettek volna lépni Magyarországra.

A hazai és a nemzetközi emberi jogi szervezetek a rendőri erők túlzott alkalmazásával, illetve a menekültek és a migránsok bántalmazásával kapcsolatban kevesebb panaszról számoltak be, a menedékkérők száma pedig a korábbi évekhez képest csökkent. Az emberi jogi szervezetek azonban azt állították, hogy a kormány a legtöbb esetben nem indított hivatalos eljárást az állítólagos elkövetők ellen, valamint megjegyezték, hogy csak kevés áldozat volt hajlandó hivatalosan is panaszt tenni.

A jogszabályok lehetővé teszik az elutasított menedékkérők legfeljebb 12 hónapig (gyermekes családok esetében 30 napig) tartó fogva tartását. Az idegenrendészeti őrizetet általában idegenrendészeti fogdáknak hajtották végre.

A menekültügyi jog a 14 évesnél fiatalabb kísérő nélküli kiskorúak kivételével minden menedékkérő fogva tartását kötelezővé teszi. A szerb-magyar határon az új menedékkérőket két őrzött tranzitónában helyezték el (Röszkén és Tompán), melyet a menedékkérők csak akkor hagyhattak el, ha egyben visszavonták a menedékjog iránti kérelmüket.

A menekültek védelme

Visszaküldés: 2015-ben két bangladesi menedékkérő, Ilias Ilias és Ali Ahmed pert indított a kormány ellen, melynek során kérelmezték a tranzitónából történő szabadon bocsátásukat, valamint a Szerbiába történő kiutasításuk

felfüggesztését. A hatóságok több mint három hétig tartották az említett férfiakat a tranzitónában, mielőtt visszaküldték őket Szerbiába, amely egy 2015. évi kormányrendelet szerint biztonságos országnak minősül. 2017-ben az EJEB megállapította, hogy az érintett férfiak Szerbiába történő visszaküldése, valamint a fogva tartásuk jogellenes volt, a kormány azonban fellebbezést nyújtott be a határozat ellen. Az EJEB nagytanácsa április 18-án tárgyalta az ügyet; még nem született jogerős ítélet.

A menedékjoghoz való hozzáférés: A jog biztosítja a menedékjogot, és megállapít egy eljárást, amely alapján azt az országban tartózkodó személyek kérelmezhetik, azonban erre gyakran egyáltalán nem, vagy csak korlátozottan biztosították a lehetőséget. 2017 óta a rendőrség jogosult minden olyan migránst visszatoloncolni a határkerítés szerb oldalára, aki nem tudja igazolni, hogy jogosult az országban tartózkodni, függetlenül attól, hogy Szerbiából léptek-e be az ország területére. Ezekre a „visszatoloncolásokra” vonatkozóan nem áll rendelkezésre bírósági jogorvoslat.

Június 20-án a parlament elfogadott egy törvénycsomagot, amely az „illegális bevándorlás elősegítése” tekintetében új büntetőjogi szankciókat vezetett be, ideértve az egy évig terjedő szabadságvesztést is. Az új jogszabálycsomag büntetendővé nyilvánítja a menedékjog iránti kérelem benyújtásával kapcsolatban az olyan menedékkérőknek történő segítségnyújtást, akik hazájukban nem voltak üldöztetésnek kitéve, illetve akik már áthaladtak egy biztonságos országon; továbbá büntetendővé nyilvánítja az emberi jogokkal foglalkozó határmegfigyelő tevékenységeket, valamint a menekültügyi eljárásokkal kapcsolatos tájékoztatók kiadását vagy terjesztését is. A parlament ezenkívül módosította az alkotmányt, amely módosítás szerint nem jogosult menedékjogra az a személy, „aki Magyarország területére olyan országon keresztül érkezett, ahol üldöztetésnek vagy üldöztetés közvetlen veszélyének nem volt kitéve.”

Az UNHCR és az Európa Tanács emberi jogi biztosa kijelentette, hogy a jogszabály korlátozza a civil szervezetek és a magánszemélyek képességét a menedékkérők és menekültek támogatására. Június 25-én a Velencei Bizottság és az EBESZ közös véleményt adott ki a jogszabályról, melyben hangsúlyozták, hogy az súlyosan hátráltatja a jogszerűen működő civil csoportok tevékenységét. Július 19-én az Európai Bizottság kötelességsegési eljárást indított Magyarország ellen arra hivatkozva, hogy a menedékjog iránti kérelmek új elfogadhatatlansági okainak bevezetésével és a menedékhez való jog korlátozásával uniós és nemzetközi jogi rendelkezéseket sértett meg. Júliusban az Európai Bizottság is beperelte Magyarországot az Európai Unió Bírósága előtt, arra hivatkozva, hogy a menekültügyi és a visszaküldésre vonatkozó jogszabályai nincsenek összhangban az uniós joggal, vagyis amiatt, hogy a

menedékkérőket túl sokáig tartják a határ menti tranzitónákban, és nem biztosítanak nekik megfelelő hozzáférést a menekültügyi eljárásokhoz és a jogi garanciákhoz.

A kormány biztosította az UNHCR-nek és a Vöröskereszt Nemzetközi Szövetségének a menekültekhez és a menedékkérőkhöz való hozzáférést. A védelem biztosításával és a segítségnyújtással kapcsolatban (a hozzáféréssel ellentétben) különböző szintű együttműködések jöttek létre az UNHCR-rel és más humanitárius szervezetekkel (lásd az alapvető ellátásokhoz való hozzáférésről szóló lenti részt is). Az egyéb humanitárius szervezetek hozzáférése korlátozottabb volt. Pár belföldi civil szervezetnek biztosították a hozzáférést a tranzitónához, néhány másik civil szervezet pedig csak akkor léphetett be, ha a menedékkérők kifejezetten kérték a segítségüket. Egyes emberi jogi civil szervezetek azt állították, hogy a kormány csak bizonyos együttműködő civil szervezeteknek biztosította a hozzáférést, ami megnehezítette az információk ellenőrzését.

Biztonságos származási/tranzitország: A kormány közzétette a „biztonságos származási országok” és a „biztonságos harmadik országok” listáját. Szerbia, Bosznia-Hercegovina és Koszovó mindkét listán szerepel. Az UNHCR ismételten kifogásolta, hogy a kormány Szerbiát biztonságos harmadik országnak ismerte el, arra hivatkozva, hogy Szerbiában nem állnak rendelkezésre hatékony menekültügyi eljárások.

Mozgásszabadság: 2015-ben a kormány két tranzitónát hozott létre az ország Szerbiával közös, déli határán; mindkét tranzitóna 200-300 személy elhelyezésére alkalmas, és a menedékkérőknek itt kell várakozniuk, amíg a menekültstátusz iránti kérelmeik feldolgozásra kerülnek. A kormány továbbá bezárt néhány befogadóállomást, így nyárra már csak a Vámosszabadiban található létesítmény maradt nyitva. A vámosszabadi telephely a nemzetközi védelemben részesített személyeknek biztosított elhelyezést legfeljebb 30 napig.

Az alapvető ellátásokhoz való hozzáférés: 2016-ban a parlament jogszabály-módosítást hajtott végre annak érdekében, hogy csökkentse a nemzetközi védelemben részesülő személyeknek nyújtott ellátásokat és támogatásokat, azon az alapon, hogy nem élvezhetnek nagyobb előnyöket, mint a magyar állampolgárok. A jogszabály előírja, hogy legalább háromévente automatikusan felül kell vizsgálni a menekültstátuszt, valamint megállapítja, hogy az elismerés után az érintett legfeljebb 30 napig tartózkodhat a nyílt befogadóállomásokon, és az elismerés után hat hónapig jogosult az alapvető egészségügyi ellátásokra. A hatóságok nem biztosítanak lakhatási támogatást, oktatási juttatásokat vagy havi pénzjáradékot a menedékkérőknek, illetve a kiegészítő védelemben részesülő személyeknek.

A migránsoknak létrehozott két tranzitóna ruhát, szappant, étkezést, vizet és szállást biztosít az érintetteknek. A jótékonyági szervezetek angol vagy magyar nyelven oktatást és közösségi tevékenységeket szerveztek, valamint további élelmiszereket biztosítottak a gyermekeknek. A kormány az alapvető helyszíni orvosi ellátásról is gondoskodott. 2017 novembere és 2018 júniusa között heti hat órára pszichológus látogatta meg a tranzitónákat, azonban nem biztosítottak neki tolmácsokat; később lehetővé tették számára, hogy igénybe vegye a kormányzat tolmácsait. A tisztségviselők egyes civil szervezetek és az UNHCR egyes alvállalkozói számára nem engedélyezték a tranzitónába történő belépést, ami miatt több, korábban kínzást elszenvedő migránst, illetve poszttraumás stressz szindrómában szenvedő menedékkérőt is megfosztottak a szakszerű ellátás lehetőségétől. Az év elejétől kezdve egy kormány által finanszírozott pszichiáter hetente egyszer meglátogatta a tranzitónákat.

A július 1-jén hatályba lépett azon új menedékjogi rendelkezések alapján, amelyek a kormány által biztonságosnak tekintett országokon (ideértve Szerbiát is) keresztül Magyarországra érkező menedékkérőkre vonatkoznak, az idegenrendészeti hatóságok a június 30. után benyújtott és december 14-ig elbírált összes menedékjog iránti kérelmet elutasították. Ezenkívül úgy értelmezték az új szabályokat, hogy az elutasítás ellen fellebbezést benyújtó menedékkérőknek – a gyermekek és a szoptató anyák kivételével – nem kell ennyivalót biztosítani. Augusztusban az EJEB öt esetben ideiglenes intézkedéseket hozott, és utasította az országot, hogy biztosítson élelmet a menedékkérőknek. A kormány ezt követően biztosította a fellebbezést benyújtó, elutasított menedékkérők étkezését.

Tartós megoldások: A menekültek jogosultak állampolgárságot szerezni, azonban a Magyar Helsinki Bizottság 2015-ben (az UNHCR megbízásából) elvégzett kutatása megállapította, hogy a menekültek és a hontalanok kérelmei jelentősen alacsonyabb arányban kerülnek jóváhagyásra, mint az állampolgárságot kérelmező más személyek kérelmei. A magas díjak (például a hiteles fordításokért fizetendő összegek) tovább nehezítették az állampolgárság megszerzésének folyamatát. A kormányzat (az ún. egyszerűsített honosítási eljáráson keresztül) kedvezményes feltételeket alkalmazott a magyar felmenőkkel rendelkező kérelmezők esetében, azonban a menekültek és a hontalanok esetében nem érvényesítettek ilyen feltételeket. A Magyar Helsinki Bizottság bírálta az állampolgárság megszerzésének eljárási keretrendszerét, és megjegyezte, hogy a határozatokat nem indokolták meg a kérelmezők számára, az elutasítások ellen pedig nincs lehetőség fellebbezni.

Nem érkezett beszámoló a menekültek más országba történő áttelepítéséről.

Ideiglenes védelem: A jog a tömeges beáramlás eseteire külön rendelkezik az ideiglenes védelemről (a menedékes jogállásról), azonban a problémával foglalkozó szervezetek beszámolóí szerint ezt a gyakorlatban nem alkalmazták. A jog szerint a nemzetközi védelem valamennyi formája (a menekültstátusz, a kiegészítő védelem, a befogadottként történő elismerés, a hontalan jogállás stb.) ideiglenes jellegű, és a védelemre való jogosultságot bizonyos időközönként felül kell vizsgálni.

Hontalanok

Az országban külön eljárás áll rendelkezésre a hontalanság megállapítására, és a hontalanként elismert személyek humanitárius tartózkodási engedélyt kapnak. Az UNHCR szerint 2017 végén 139 hontalan élt az országban, és a kormány az UNHCR értékelése szerint megfelelő eljárást alkalmazott a hontalanság megállapítására. A jog lehetővé teszi a hontalanok számára az állampolgárság megszerzését.

3. rész: A politikai folyamatokban való részvétel szabadsága

Az alkotmány és a törvény biztosítja az állampolgárok számára a kormány megválasztásának lehetőségét az általános választójogon alapuló, rendszeres időközönként, titkos szavazással megtartott választások keretében.

Választások és politikai részvétel

A legutóbbi választások: Az országos választásokra április 8-án került sor, és az egyfordulós rendszerben lebonyolított választásokon 199 országgyűlési képviselőt választottak meg az állampolgárok. A választásokon a kormánypártoknak egymás után harmadjára sikerült kétharmados szupertöbbséget elérniük a parlamentben, megszerezve a pártlistás szavazatok 49 százalékát, az ország 106 egyéni választókerületéből pedig – ahol a relatív többségi rendszer alapján választanak – 91-ben nyertek.

Az ODIHR küldöttsége megfigyelőként járt el az áprilisi országgyűlési választásokon. Zárójelentésében a küldöttség kijelentette, hogy a választás „ellentétes volt az EBESZ felé tett kötelezettségvállalásokkal”, és megállapította, hogy „az állami és a kormánypárti erőforrások között jelentős átfedések voltak”, ami aláásta a jelöltek azon képességét, hogy „egyenlő alapokon versenyezzenek egymással”.

Az ODIHR választás-megfigyelő küldöttségének jelentése hangsúlyozta, hogy bár „a választáson sokan indultak, a többség nem kampányolt aktívan, hanem nyilvánvalóan azért regisztráltak, hogy igénybe vehessék az állami

kampánytámogatást, vagy hogy szoros verseny esetén felhívják a szavazatokat”. A jelentés felhívta a figyelmet „a választókerületek független testület által történő rendszeres, átlátható, pártatlan és inkluzív módon történő felülvizsgálatának” hiányára.

A politikai pártok és a politikai részvétel: Az ODIHR küldöttségének az áprilisi választásról kiadott jelentése több olyan problémát is megemlített a média befolyásával kapcsolatban, amely „aláásta az egyenlő kampányfeltételeket, továbbá kérdéseket vetett fel az adminisztratív forrásokkal való visszaéléssel, illetve az állami irányítás és a pártkampányok összemosódásával kapcsolatban, ez pedig ellentétes az EBESZ felé tett kötelezettségvállalásokkal.” A jelentés azt is megemlítette, hogy a kampányok finanszírozásáról szóló jogszabályok korlátozták a politikai pártok átláthatóságát és elszámoltathatóságát.

A külföldön élő, de állandó magyarországi lakcímmel rendelkező szavazni kívánó állampolgároknak személyesen kellett megjeleníteniük a nagykövetségeken, az állandó magyarországi lakcímmel nem rendelkező állampolgárok pedig levélben is szavazhattak, de csak a pártlistákra. Az ODIHR választási megfigyelői szerint az a gyakorlat, hogy a regisztráció és a szavazás tekintetében eltérő szabályok vonatkoznak az állampolgárokra attól függően, hogy rendelkeznek-e állandó magyarországi lakcímmel, „ellentmond az egyenlő választójog alapelvének”.

A nők és a kisebbségek részvétele: Egyetlen jogszabály sem korlátozza a nőket és a kisebbségek tagjait a politikai folyamatokban történő részvételben. Ennek ellenére a nők nagyon alacsony számban képviseltették magukat a közéletben. Az ODIHR áprilisi választásokról szóló jelentése megjegyezte, hogy „a nők alulreprezentáltak a politikai életben, és nincsenek olyan jogi követelmények, amelyek a nemek közötti egyenlőség választásokkal kapcsolatban történő előmozdítására irányulnak”; azt is hozzátették, hogy „a nők társadalmi szerepvállalásának növelése csekély figyelmet kapott a kampány során, és azzal a média se nagyon foglalkozott”. A választást követően az országgyűlési képviselőknek a 12,5%-a volt nő, a 12 tagú kormány pedig egy női taggal rendelkezett, aki tárca nélküli miniszteri pozíciót töltött be. A kormány alatti szinten, az államtitkároknak mindössze a 16%-a volt nő. Az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága szintén aggodalmát fejezte ki a hatodik időszakos jelentésében amiatt, hogy a nők az állami szektorban alulreprezentáltak a döntéshozó pozíciókban, különösen a minisztériumokban és a parlamentben.

A választási rendszer biztosítja a 13 elismert nemzeti kisebbség számára annak lehetőségét, hogy külön kisebbségi szavazási eljárásra regisztráljanak a parlamenti választások során, ami azt jelenti, hogy a pártlista helyett a kisebbségi jelöltek listájára szavaznak. Bár mind a 13 nemzeti kisebbségnek

volt regisztrált jelöltlistája, csak egy – a német kisebbség – szerzett a kisebbségi mandátum elnyeréséhez elegendő szavazatot áprilisban. Azokat a nemzeti kisebbségeket, amelyek nem szereztek mandátumot, szavazati joggal nem rendelkező szószólók képviselik a parlamentben, akiknek a hatásköre a kisebbségi ügyek megtárgyalására korlátozódik. Az ODIHR az áprilisi választási kampánnyal kapcsolatban kijelentette, hogy több olyan esetről is értesült, amelyekben roma szavazókra gyakoroltak nyomást annak érdekében, hogy ne regisztráljanak kisebbségi szavazóként, hanem az országos listákra szavazzanak. A származásra vonatkozó adatok védelméről szóló jogszabályok miatt nem állnak rendelkezésre információk azzal kapcsolatban, hogy milyen arányban képviseltetik magukat a kisebbségek a parlamentben és a kormányban.

4. rész: Korrupció és az átláthatóság hiánya a kormányzatban

Ugyan a jog büntetőjogi szankciókat ír elő a hivatalos személyek által elkövetett vesztegetés esetére, csak pár ilyen eljárás indult. Az Európai Bizottság és egyes civil szervezetek úgy vélték, hogy a kormány nem szerez érvényt hatékonyan ezeknek a rendelkezéseknek, és hogy a hivatalos személyek gyakran büntetlenül vesznek részt korrupciós ügyletekben.

Korrupció: Az Európai Csalás Elleni Hivatal (OLAF) júniusban kiadott, 2017. évi jelentése 10 olyan magyarországi eset kivizsgálásáról számolt be, amelyek az uniós források felhasználásához kapcsolódtak, és hét esetben javasolta a helyi hatóságoknak, hogy indítsanak eljárást. Az uniós finanszírozású magyarországi közvilágítási projekttel kapcsolatos szabálytalanságokra és összeférhetetlenségre hivatkozva az OLAF javasolta a helyi hatóságoknak, hogy indítsanak bünygyi nyomozást az ELIOS – a projekt fővállalkozója – ügyében. A Legfőbb Ügyészség novemberben bejelentette, hogy nem talált bűncselekményre utaló bizonyítékot.

A korrupcióellenes civil szervezetek szintén azt állították, hogy a kormány korrupció és részrehajló módon osztja szét az uniós forrásokat. A Korrupciókutató Központ Budapest (Corruption Research Center Budapest, CRCB) az ajánlattétel során történő összejátszás több esetét is azonosította, valamint a korrupció veszélyére utaló egyéb jeleket is tetten ért az uniós finanszírozást magukban foglaló állami pályázatokban. A CRCB megállapította, hogy a kormányhoz szorosan kapcsolódó gazdasági társaságoknak sokkal kisebb versennyel kell számolniuk, és magasabb árat képesek elérni az uniós finanszírozású projektekre vonatkozó pályázatokon. Márciusban az Európai Bizottság Magyarországról szóló országjelentése megjegyezte, hogy az előző évben csak rendkívül kismértékű előrelépés történt a közbeszerzésekkel kapcsolatos átláthatóság és verseny megerősítése terén. A jelentés ezenkívül felhívta a Legfőbb Ügyészséget, hogy hatékonyabban kezelje a korrupciós

ügyeket.

Vagyonnyilatkozat: A jog értelmében az országgyűlési képviselők, a magas rangú állami tisztségviselők, a Kúria elnöke és helyettesei, valamint a legfőbb ügyész kötelesek rendszeres időközönként közzétenni vagyonnyilatkozatukat. Egyes civil szervezetek azt állították, hogy az érintettek úgy kerülték ki az adatszolgáltatási kötelezettséget, hogy vagyonukat a házastársaikra írták, akiknek nem kell vagyonnyilatkozatot tenniük. Az állami alkalmazottak túlnyomó többsége, többek között a rendészeti szervek és a hadsereg tisztségviselői, a bírák, az ügyészek, a köztisztviselők és a közalkalmazottak szintén kötelesek vagyonnyilatkozatot benyújtani, ezek azonban nem érhetők el nyilvánosan. A civil szervezetek megjegyezték, hogy a pontatlan vagyonnyilatkozatok benyújtására nem alkalmazandók büntetőjogi vagy közigazgatási szankciók, és kijelentették, hogy nem állnak rendelkezésre hatékony módszerek a jogsértők észlelésére.

5. rész: A kormányzat hozzáállása a nemzetközi szervezetek és civil szervezetek által az állítólagos emberi jogi jogsértések tárgyában indított vizsgálatokhoz

Egy 2017. évi törvény szerint azok a civil szervezetek, amelyek évente több mint 7,2 millió Ft (29 000 USD) támogatást kapnak külföldről, kötelesek külföldről támogatott szervezetként nyilvántartásba vetetni magukat, valamint kötelesek közzétenni a weboldalukon és a kiadványaikban, hogy külföldi támogatásban részesülnek. Ezek a követelmények azokon a már meglévő beszámolási kötelezettségeken felül érvényesülnek, amelyek szerint minden civil szervezet köteles benyújtani az éves pénzügyi beszámolóját, amely tételesen tartalmazza a finanszírozásuk forrásait, valamint azt, hogy a támogatásokat mire költötték el.

Június 5-én az Alkotmánybíróság elhalasztotta a civil szervezeti törvény felülvizsgálatára irányuló eljárását, mondván, hogy megvárja az Európai Unió Bíróságának az Európai Bizottság által indított kötelességszegési eljárásban meghozott határozatát. A Bizottság határozottan állította, hogy a törvény indokolatlanul csorbította az egyesülési szabadságot. 2017-ben a Velencei Bizottság véleményében kimondta, hogy a civil szervezetekről szóló törvény aránytalanul és szükségtelenül korlátozza az egyesülés és a véleménynyilvánítás szabadságát, a magánélethez való jogot, valamint a diszkrimináció tilalmát.

Június 20-án a parlament elfogadott egy törvényt, amely új büntetőjogi szankciókat vezetett be a civil szervezetekre és azok munkavállalóira vonatkozóan – többek között egy évig terjedő szabadságvesztést –, amennyiben segítséget nyújtanak a migránsoknak és a menedékkérőknek, emberi jogokkal

foglalkozó határmegfigyelő tevékenységet végeznek, vagy a menekültügyi eljárásokkal kapcsolatos tájékoztatókat adnak ki, illetve terjesztenek. A jogszabályt több nemzetközi szervezet is bírálta (lásd a Mozgásszabadság című 2.d) pontot).

Július 20-án a parlament jóváhagyott egy 25%-os adót, amely „azon civil szervezetnek nyújtott jelentős támogatások után fizetendő, amelyek tevékenységükkel támogatják a bevándorlást”; azaz a jog által meghatározott olyan tevékenységeket folytatnak, mint például a „médiakampányok és médiaszemináriumok tartása vagy az azokon történő részvétel”, „oktatásszervezés”, „hálózatok létrehozása vagy fenntartása”, illetve „olyan propagandatevékenység, amely a bevándorlást pozitív színben tünteti fel”. Az adó alapja az a pénzügyi támogatás, amelyet az adott civil szervezet a bevándorlással kapcsolatos célra elkülönít vagy elkölt. A civil szervezetek aggodalmukat fejezték ki amiatt, hogy az adó korlátozza a véleménynyilvánítás szabadságát. Az EBESZ és a Velencei Bizottság december 14-én kiadott közös véleménye megállapította, hogy az adó sérti az emberi jogok európai egyezménye és egyéb nemzetközi jogi normák által garantált véleménynyilvánítási és egyesülési szabadságot, és hogy azt hatályon kívül kell helyezni.

Júliusban a sajtó arról számolt be, hogy egy hírszerzéssel foglalkozó külföldi vállalkozás beismerte, hogy részt vett egy kampányban, amelynek az volt a célja, hogy az áprilisi parlamenti választások előtt lejárasson bizonyos civil szervezeteket. 2017 decembere és 2018 márciusa között állítólag hamis személyazonosságot használó ügynökök keresték meg azokat a belföldi civil szervezeteket, amelyek támogatást kaptak a magyar-amerikai filantróp üzletemberhez, Soros Györgyhez kapcsolódó szervezetektől, hogy titokban felvételeket készítsenek róluk a hitelességük aláásása érdekében. Orbán Viktor miniszterelnök ezekre a felvételekre hivatkozott, amikor egyes civil szervezeteket bírálta a parlamenti választási kampány során.

Május 15-én az OSF bejelentette, hogy augusztus végén bezárja a budapesti irodáját, és áthelyezi Berlinbe, mivel „egyre elnyomóbb politikai és jogi környezetben” kellett működnie.

Az emberi jogok tiszteletben tartásával foglalkozó állami szervek: Az alkotmány és a törvény egységes rendszert alakított ki az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala formájában (ombudsman). Az ombudsmannak két helyettese van: az egyik a nemzeti kisebbségek jogaival foglalkozik, a másik pedig a jövő nemzedékek érdekeinek védelmével (a környezetvédelemmel). Az ombudsmant a köztársasági elnök jelöli, és a parlament választja meg kétharmados többséggel. Az ombudsman csak a parlamentnek tartozik

felelősséggel, és eljárást indíthat az állampolgárok jogainak a hatóságok, valamint a közszolgáltatásokat nyújtó szervezetek visszaéléseivel szemben történő megvédése érdekében. Az alkotmány úgy rendelkezik, hogy az ombudsman kérelmezheti az Alkotmánybíróságnál a jogszabályok felülvizsgálatát. Ezenkívül az ombudsman felel az elektronikusan benyújtott közérdekű bejelentések, így például az állami korrupcióra vonatkozó bejelentések összegyűjtéséért. Az ombudsman működteti a kínzás megakadályozására szolgáló nemzeti megelőző mechanizmust. Az ombudsman ajánlásai nem kötelező erejűek, azonban a feladatkörével kapcsolatban független és hatékony eszköznek tekinthetők.

6. rész: Hátrányos megkülönböztetés, társadalmi visszaélések és

emberkereskedelem

Nők

Nemi erőszak és családon belüli erőszak: A nemi erőszak, ideértve a házasságon belüli erőszakot is, törvényellenes. Nemi erőszak elnevezéssel nem létezik bűncselekmény; a megfelelő bűncselekmények neve szexuális kényszerítés és szexuális erőszak. Ezek a bűncselekmények magukban foglalják azon személyek kihasználását is, akik nem képesek kifejezni az akaratukat. A szexuális kényszerítés és a szexuális erőszak egy évtől a minősített esetekben akár 15 évig terjedő szabadságvesztéssel is büntethető.

A büntető törvénykönyv külön bűncselekmény-kategóriaként határozza meg a „kapcsolati erőszakot” (családon belüli erőszakot). A jogszabályok a bántalmazást (könnyű testi sértést) három évig terjedő szabadságvesztéssel, a súlyos testi sértést, a személyi szabadság megsértését és a kényszerítést pedig egytől öt évig terjedő szabadságvesztéssel rendelik büntetni, ha azt a meghatározott személyi kör ellen követik el.

A törvény értelmében a helyszínre családon belüli erőszak miatt kihívott rendőrök azonnali hatályú, három napig érvényes távoltartási határozatot hozhatnak a feljelentés helyett, a bíróságok pedig polgári jogi ügyekben 60 napos, megelőzési célú távoltartási végzést adhatnak ki, amelyet nem lehet meghosszabbítani. A nők jogainak védelmével foglalkozó civil szervezetek továbbra is bírálták a törvényt amiatt, hogy nem fektet kellő hangsúlyt az elkövetők felelősségre vonására.

Júliusban a Legfelsőbb Bíróság 11 év börtönre ítelt egy férfit azért, mert begyógyszerezte a korábbi partnerét, és savat öntött a nemi szervére. Az elsőfokú bíróság 2016-ban négy évre ítélte, amit a másodfokú bíróság 2017-ben

kilenc évre növelt. A Legfelsőbb Bíróság megsemmisítette a határozatot, és új eljárást rendelt el, amelyben a másodfokú bíróság fenntartotta a kilencéves büntetést.

Fellebbezést követően a Legfelsőbb Bíróság július 12-én meghozta a jogerős ítéletet, amelyben 11 év szabadságvesztést szabott ki.

A Emberi Erőforrások Minisztériuma továbbra is 24 órás ingyenes segélyvonalat üzemeltetett a családon belüli erőszak és az emberkereskedelem áldozatai számára. A minisztérium ezenkívül óvóhelyeket tartott fenn a családon belüli erőszak áldozatainak. A kormány egy titkos óvóhelyet is finanszírozott, amelyet olyan súlyosan bántalmazott nők számára hoztak létre, akiknek veszélyben forog az élete.

Egyes civil szervezetek kifogásolták, hogy csak korlátozottan állnak rendelkezésre megfelelő szolgáltatások az áldozatok támogatására, és hogy hiányoznak a szakemberek számára kidolgozott képzések. Az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága hatodik időszakos jelentésében aggodalmát fejezte ki azzal kapcsolatban, hogy a családon belüli erőszak továbbra is állandó problémát jelent, és a feljelentések száma nem tükrözi az esetek tényleges számát.

Szexuális zaklatás: A jog értelmében a szexuális jellegű zaklatás sérti az egyenlő bánásmód alapelvét, azonban nem minősül bűncselekménynek.

Kényszerítőeszközökkel történő népességszabályozás: Nem érkeztek beszámolók kényszerű abortuszról vagy sterilizálásról.

Hátrányos megkülönböztetés: A jogszabályok azonos jogállást és jogokat biztosítanak a nők és a férfiak számára. A The Economist 2018. évi üvegplafonra vonatkozó indexe szerint a 2017-es adatok alapján a nők 14,5%-kal képviseltették magukat a vállalatok vezetőségében.

A Magyar Női Érdekérvényesítő Szövetség, a NANE női jogokkal foglalkozó egyesület és a Patent Egyesület hangsúlyozta, hogy a roma nők a diszkrimináció több formájának is ki vannak téve nemük, nemzetiségük és társadalmi osztályuk alapján, és akadályokba ütköznek az oktatáshoz, az egészségügyi ellátáshoz, a lakhatáshoz, a foglalkoztatáshoz és az igazságszolgáltatáshoz való egyenlő hozzáférésük is.

2017-ben az Egyenlő Bánásmód Hatóság helyt adott egy roma nő kérelmének, akit szülés közben a kórházi dolgozók az etnikai származására utaló gyalázkodó megjegyzésekkel illették. Ez volt a Hatóság előtti első olyan ügy, amely az egészségügyi ellátás során történő, nemzetiségen alapuló zaklatáshoz

kapcsolódott. A kórházat a határozat közzétételére és bírság fizetésére kötelezték.

Gyermekek

Születési anyakönyvezés: Egy gyermek akkor kapja meg a magyar állampolgárságot, ha egyik szülője magyar állampolgár. A születéseket azonnal rögzítik a nyilvántartásban. A civil szervezetek kiemelték, hogy a jog csak részleges garanciákat biztosít a születéskor keletkező hontalansággal szemben, mivel a külföldi szülők Magyarországon született gyermekeinek születési anyakönyvi kivonatán azt tüntetik fel, hogy a gyermek ismeretlen állampolgárságú. Ezenkívül a civil szervezetek kijelentették, hogy a hontalan szülőktől vagy olyan nem magyar állampolgár szülőktől született gyermekek, akik nem tudják továbbadni az állampolgárságukat a gyermekeiknek, néhány esetben hontalanként születtek meg, és továbbra is hontalanok maradtak.

Oktatás: Bár a jog rendelkezik a három és 16 éves kor közötti ingyenes és kötelező oktatásról, valamint tiltja az iskolai szegregációt, a civil szervezetek a roma gyermekek iskolai szegregációjáról számoltak be, valamint arról, hogy a roma gyermekeket gyakran tévesen szellemi fogyatékosként diagnosztizálják, ami korlátozza a minőségi oktatáshoz való hozzáférésüket, és mélyíti a roma és a nem roma népesség közötti szakadékot.

A Magyar Tudományos Akadémia által elvégzett, februárban közzétett oktatási kutatás megállapította, hogy az iskolai szegregáció 2008 és 2016 között majdnem 10%-kal nőtt. A Civil Közoktatási Platform szerint a 2007-ben meglévő 270-ről 2015-ben majdnem 350-re nőtt azon iskolák száma, ahol a roma gyerekek aránya meghaladja az 50%-ot. Az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága a hatodik időszakos jelentésében aggodalmát fejezte ki amiatt, hogy az iskolai szegregáció – különösen az egyházi iskolák számának növekedése miatt – továbbra is elterjedt volt, és az enyhe fogyatékkal élő gyermekek számára fenntartott iskolákba továbbra is aránytalanul nagy számban helyeztek el roma gyermekeket. A jog szerint az egyházi iskolák nem kötelesek olyan gyermekeket felvenni, akik a helyi tankerületen kívül laknak.

Áprilisban a Fővárosi bíróság döntést hozott egy már 10 éve zajló ügyben. Határozatában a bíróság megállapította, hogy az oktatásért felelős minisztérium közvetlenül felelős volt 14 helység 18 iskolájában fennálló szegregációért, és utasította a minisztériumot, hogy egy szakértők által elkészített terv alapján szüntesse meg az szegregációt az iskolákban. A bíróság – az ország ítélkezési gyakorlatában először – utasította a minisztériumot, hogy a szegregáció figyelemmel kísérése érdekében harmadik személyek által végzett azonosítás alapján gyűjtse össze az általános iskolás roma gyerekekre vonatkozó

nemzetiségi adatokat. A bíróság 50 millió Ft (200 000 USD) bírságot szabott ki a szegregáció megszüntetésére irányuló eljárás civil társadalom által történő felügyeletének finanszírozása érdekében. A határozat nem volt jogerős.

2016-ban a Pécsi Ítéltábla határozatot hozott, melyben elrendelte egy csak romák által látogatott kaposvári iskola szegregációjának megszüntetését. Az ítélet ellenére az önkormányzat – az iskolákkal foglalkozó helyi hatósággal és a megyei önkormányzattal együttműködésben – megpróbálta visszaállítani a szegregációt azzal, hogy engedélyezte és támogatta, hogy egy magánalapítvány új iskolát hozzon létre ugyanabban az épületben, mint amelyben a szegregált iskola működött. Az önkormányzat javasolta, hogy ajánljanak fel magániskolai oktatást az épület közelében lakó roma gyermekeknek, ezáltal elkerülve, hogy a többség által látogatott iskolákba integrálódjanak. Az Emberi Erőforrások Minisztériuma közbelépett, hogy megakadályozza a magániskola megnyitását. 2017 októberében a Legfelsőbb Bíróság helybenhagyta az alacsonyabb szintű bíróság határozatát, amely szerint a szegregáció jogellenes volt, és elrendelte az iskolában a szegregáció megszüntetését. Helyi aktivisták beszámolóí szerint az ügyben érintett roma gyermekeket a közeli iskolákban csak romákból álló osztályokba helyezték, tehát továbbra is szegregálták őket.

2015-ben 62 gyermek nevében per indult Gyöngyöspata önkormányzata és a Klebelsberg Intézményfenntartó Központ ellen a gyöngyöspatai általános iskolában az említett gyermekeket érintő szegregáció miatt; a perben kártérítést követeltek a gyermekek alacsony színvonalú oktatása miatt, valamint sérelemdíjat a szegregációjuk miatt. Október 16-án az elsőfokú bíróság helyt adott a gyermekek kérelmének, és az államot összesen 89 millió Ft (356 000 USD) kártérítés kifizetésére kötelezte.

Egy az év során roma, valamint a romákat támogató civil szervezetek által elkészített jelentés szerint a roma diákok fele lemorzsolódik az oktatási rendszerből. A roma diákoknak mindössze a 24%-a fejezi be a középiskolát, szemben a nem roma diákok 75%-ával. A roma diákok közül csupán 5% ment egyetemre, szemben a nem roma diákok 35%-ával. A jelentés megjegyezte, hogy a roma gyermekek iskolai szegregációja, valamint a tanköteles kor 16 évre csökkentése is hozzájárult a lemorzsolódás magas arányához.

Gyermekbántalmazás: A gyermekbántalmazás elleni küzdelem keretében „gyermekvédelmi jelzőrendszert” vezettek be a gyermekekre nézve veszélyt jelentő helyzetek felismerése és megelőzése érdekében; rendőrségi és bírósági intézkedésekre, valamint távortartási végzések alkalmazására került sor; szükségszállást biztosítottak az anyáknak és gyermekeiknek; valamint eltávolították a gyermekeket az otthonukból, ha azt veszélyesnek ítélték. A jog úgy rendelkezik, hogy ha egy szülő a jelzőrendszer keretében nem „működik

együtt” az orvosokkal, a védőnőkkel, a tanárokkal vagy a családsegítőkkel, az automatikusan súlyosan gondatlan veszélyeztetésnek minősül, akkor is, ha semmilyen más jel nem utal gondatlanságra vagy veszélyeztetésre.

Korai és kényszerházasság: A jog szerint a házasságkötés alsó korhatára 18 év. A Szociális és Gyámhivatal engedélyezheti a 16-18 éves személyek házasságkötését is.

A gyermekek szexuális kizsákmányolása: Ha valaki egy 18 évnél fiatalabb személynek fizet szexuális szolgáltatásokért, azzal bűncselekményt követ el, amely három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Ha valaki egy gyermeket prostitúcióra kényszerít, azzal bűncselekményt követ el, amely három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. A jog tiltja a gyermekpornográfiát. A gyermekek ellen elkövetett szexuális bűncselekmények nem évülnek el. A kormány általában érvényt szerzett a jogszabályoknak.

A közös megegyezésen alapuló szexuális kapcsolat alsó korhatára 12 év, amennyiben az idősebb partner legfeljebb 18 éves. Az a 18 éven felüli személy, aki 12-14 év közötti kiskorúval létesít szexuális kapcsolatot, egytől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntethető. A jog szerint a kiskorú ellen elkövetett nemi erőszak büntett, amely kettőtől tíz évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, ha az áldozat 12 évnél fiatalabb.

A bűnüldöző hatóságok a szexuális célú emberkereskedelemmel összefüggésben kihasznált és elfogott gyermekekkel szemben szabálysértés miatt eljárást indítottak. A civil szervezetek élesen bírálták ezt a gyakorlatot, mivel az az áldozat hibáztatásának vagy megbüntetésének minősül.

Intézetben nevelt gyermekek: Egy Nógrád megyében elvégzett vizsgálat – melyre az Európai Roma Jogok Központja adott megbízást, és amely 2016-ban jelent meg – szerint a megyében állami gondozásban élő gyermekek 80%-a roma származású.

A civil szervezetek megjegyezték, hogy az állami intézményekben gondozott gyermekek különösen ki vannak téve az emberkereskedelem és a prostitúció veszélyének, továbbá kifogásolták, hogy az emberkereskedelem gyermekáldozatainak nem nyújtanak külön segítséget. A BBC Three februárban arról számolt be egy dokumentumfilmben, hogy miután a helyi hatóságok állami gondozásba veszik őket, a roma gyermekek ki vannak téve a kábítószerhasználat, valamint a fizikai és a szexuális erőszak veszélyének, mind az idősebb gyermekek, mind a dolgozók részéről.

Egy márciusban megjelent jelentésben az ombudsman kijelentette, hogy a

védelembe vett gyermekek egyharmadát azért emelték ki a családjukból, mert olyan rossz anyagi körülmények között éltek, amely sértette a gyermekek jogait.

Nemzetközi gyermekrablás: Az ország aláírta a gyermekek jogellenes külföldre vitelének polgári jogi vonatkozásairól szóló 1980. évi Hágai Egyezményt. Lásd az Egyesült Államok külügyminisztériumának a szülők által elkövetett nemzetközi gyermekrablásról szóló éves jelentését (Annual Report on International Parental Child Abduction):

<https://travel.state.gov/content/travel/en/International-Parental-Child-Abduction/for-providers/legal-reports-and-data.html>.

Antiszemitizmus

A 2011. évi népszámlálás szerint 10 965 fő jelölte meg vallásának a judaizmust. A Zsidó Világkongresszus becslései szerint a zsidó lakosság lélekszáma 35 000 és 120 000 közé tehető. A zsidók túlnyomórészt Budapesten élnek.

A 2017. évre vonatkozó jelentése szerint a Tett és Védelem Alapítvány 37 antiszemita gyűlölet-bűncselekményt rögzített az év során. Ezek közül 13 eset garázdaságnak, 24 pedig gyűlöletbeszédnek minősült.

Az év során a TEV közzétette az antiszemitzmusról szóló 2017. évi beszámolóját, amely megállapította, hogy a lakoságnak körülbelül a 37%-a antiszemita nézeteket vall.

Egy tanulmány szerint, amely júniusban a Szombat című vezető magyar zsidó folyóiratban jelent meg, a magyar zsidók kétharmada úgy véli, hogy az antiszemitzmus súlyos probléma az országban, bár a megkérdezettek kevesebb, mint a fele nyilatkozta azt, hogy ezt első kézből tapasztalta volna. A tanulmány szerint a megkérdezettek 48%-a mondta azt, hogy a felmérést megelőző egy évben antiszemita megjegyzéseket hallott az utcán.

Egyes zsidó csoportok aggodalmukat fejezték ki amiatt, hogy Orbán Viktor miniszterelnök korábban olyan személyeket méltatott – és hogy ezzel kapcsolatban más állami tisztségviselők is támogatásukat fejezték ki –, akik a második világháború idején antiszemiták, illetve Hitler szövetségesei voltak, továbbá aggályuknak adtak hangot az antiszemitzmusra uszítható nyilvános kijelentések miatt. Több Horthy Miklós – Magyarország 1920-1944 közötti kormányzója – tiszteletére megrendezett eseményre is sor került. Horthy 1920-ban antiszemita törvényeket vezetett be, az ország 1944. márciusi, a náci Németország által történő elfoglalásáig pedig majdnem 300 zsidóellenes törvényt és rendeletet adott ki. Horthy szövetséget kötött Magyarország és a náci Németország között, és felügyelte a magyar zsidók koncentrációs

táborokba történő deportálását.

Vezető zsidó csoportok, holokauszt-szakértők és mások aggodalmukat fejezték ki azon bejelentés miatt, hogy a kormány 2019-ben meg fogja nyitni Budapesten a Sorsok Házát, egy új holokauszt múzeumot és oktatási központot, amely a nem zsidó magyarok által a zsidók megmentésére tett erőfeszítéseket helyezi majd a középpontba. Az említett csoportok és személyek kritikája szerint a projektnek az a célja, hogy elhalványítsa az ország és Horthy holokauszt során betöltött szerepét.

Július 16-án az állami finanszírozású köztvévé Siklósi Beatrixot bízta meg a kulturális csatorna vezetésével. Amikor korábban, 2014-ben Siklósit kinevezték a köztvévé vallási programjainak vezető szerkesztőjévé, a média beszámolóí szerint rasszista és antiszemita megjegyzéseket tett a közösségi médiában. A katolikus, református, evangélikus és zsidó közösségek nyílt levélben jelentették ki, hogy Siklósi személyét elfogadhatatlannak tartják. Siklósi lemondott a pozícióról, azonban továbbra is ő felelt a nemzetiségekkel kapcsolatos programokért.

A Figyelő című kormánybarát hetilap november 29-i számának címlapján egy olyan fotómontázst közölt Heisler Andrásról, a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének (Mazsihisz) elnökéről, melyen Heislert bankjegyek veszik körül. December 3-án a Zsidó Világkongresszus elnöke, Ronald Lauder azt mondta, hogy a magazin címlapja „a zsidó néppel kapcsolatos egyik legrégebbi és legvisszataszítóbb karikatúrát” ábrázolta.

Július 19-én Orbán Viktor miniszterelnök Izraelbe látogatott, ahol találkozott Benjamin Netanyahu izraeli miniszterelnökkel. A találkozó után Orbán kijelentette, hogy a zsidók biztonságban érezhetik magukat Magyarországon, és hogy a kormány zéró toleranciát alkalmaz az antiszemita kijelentésekkel szemben.

Emberkereskedelem

Lásd az amerikai külügyminisztérium emberkereskedelemről szóló éves jelentését (Trafficking in Persons Report) a www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt weboldalon.

Fogyatékosággal élő személyek

Az alkotmány és a törvény tiltja a testi, érzékszervi vagy értelmi fogyatékkal élők diszkriminációját a munka, az oktatás, a légi és egyéb közlekedés, az egészségügyi ellátás és az állam által nyújtott egyéb szolgáltatások területén.

A központi kormányzat és az önkormányzatok is folytatták a középületek akadálymentesítését, hogy lehetővé tegyék a fogyatékossgal élők bejutását. Nem állt rendelkezésre információ azzal kapcsolatban, hogy az állami épületeknek hány százaléka felel meg a jogszabályoknak, a civil szervezetek szerint azonban számos középületben még nem oldották meg az akadálymentesítést. A civil szervezetek arra is rámutattak, hogy a tömegközlekedés csak korlátozottan akadálymentesített. A civil szervezetek megemlítették, hogy az állami általános iskolák nem kötelesek fogyatékossgal élő gyermekeket felvenni.

A kormány folytatta a 30 évre (2011-41) szóló stratégiájának megvalósítását, melynek célja az 50 főnél nagyobb befogadóképességű intézményekben lakó fogyatékossgal élő személyek számának csökkentése, azonban a civil szervezetek beszámolóí szerint nem történt érdemi előrelépés ezen a téren. 2007 és 2013 között 23 000 érintett közül csak mintegy hatszázan költözhettek át legfeljebb 30 férőhelyes kisebb otthonokba vagy intézményekbe. A civil szervezetek azt is megemlítették, hogy a stratégia a nagyobb intézményekben lakó 23 000 fogyatékossgal élő személy közül csupán 10 000-re vonatkozik.

Az alkotmány rendelkezése szerint a bíróság a gondnokság alatt álló fogyatékossgal élő személyeket korlátozott szellemi képességük miatt megfoszthatja a szavazati joguktól. A Mentális Sérültek Jogaiért Alapítvány (Mental Disability Advocacy Center) nevű nemzetközi civil szervezet ezt „a fogyatékossgon alapuló megkülönböztetés alig leplezett formájának” nevezte.

2017-ben az ombudsman bejelentette, hogy megállapítása szerint az állam nem teljesíti azon kötelezettségét, hogy megfelelő és akadálymentes oktatást biztosítson a fogyatékossgal élő diákoknak, amivel nemzetközi egyezményeket sért meg. Az ombudsman megállapította, hogy az állam nem rendelkezik adatokkal a fogyatékossgal élő diákok pontos számáról, nem hozott létre az ilyen diákokat kiszolgáló intézményeket, és nem áll rendelkezésre elegendő megfelelően képzett tanár.

Nemzeti/faji/etnikai kisebbségek

A legnagyobb létszámú etnikai kisebbséget a roma közösség alkotja. A 2011. évi népszámlálás során körülbelül 315 000 fő (a teljes népesség 3%-a) jelölte meg magát romának. Egy a Debreceni Egyetem által februárban kiadott tanulmány becslése szerint azonban 876 000 roma él az országban, ami a népességnek körülbelül a 9%-át jelenti. A tanulmány szerint a 2011. évi népszámlálás alulbecsülte a roma közösség nagyságát, mivel a roma válaszadók sok esetben inkább nem közölték a kisebbségi jogállásukat. A valóságnak nem

megfelelő válaszok elkerülése érdekében ahelyett, hogy a válaszadókat kérték volna meg arra, hogy jelöljék meg etnikai hovatartozásukat, a kutatók a helyi önkormányzatoktól és a roma önkormányzatoktól gyűjtötték össze az adatokat.

Egyes emberi jogi civil szervezetek továbbra is arról számoltak be, hogy a romák az élet szinte minden területén társadalmi és gazdasági kirekesztéssel és diszkriminációval szembesülnek. A Pew Research Center 2017-ben közzétett, a vallásról és a nemzeti hovatartozásról szóló, Közép- és Kelet-Európára vonatkozó tanulmánya szerint a magyarországi válaszadók 54%-a nem fogadna el a családjában egy roma családtagot, 44%-a nem szeretne roma szomszédot, 27%-a pedig nem hajlandó elfogadni őket az ország állampolgáraiaként.

A magyar média arról számolt be, hogy júliusban a Magyar Cserkészszövetség megtagadta egy olyan északkelet-magyarországi falusi iskolába járó roma gyermekek felvételét, amely hátrányos helyzetű (elsősorban roma) gyermekeknek segít abban, hogy elvégezzék a középiskolát. Amikor az iskola megpróbálta beíratni a roma diákokat a Magyar Cserkészszövetség nyári táborába, a Cserkészszövetség arra hivatkozva utasította el őket, hogy a tábor csak a nyilvántartásba vett cserkészek számára érhető el. A Magyar Cserkészszövetség ezt követően elutasította az iskola cserkészcsoport létrehozására irányuló kérelmét. Februárban a Magyar Cserkészszövetség levelet írt az iskola igazgatójának, melyben kijelentette, hogy „fenntartásai vannak egy kizárólag romákból álló cserkészcsoporttal kapcsolatban”. A Magyar Cserkészszövetség elnöke, Póty Judit júliusban azt nyilatkozta a médiának, hogy a diákok vallásgyakorlása fontos tényező volt az ügyben.

Továbbra is problémát jelentett a roma gyermekek iskolai szegregációja, valamint az, hogy gyakran tévesen szellemi fogyatékosként diagnosztizálták őket (lásd a gyermekekről szóló 6. részt). A megfigyelők szerint a közoktatási rendszer továbbra sem biztosított megfelelő anyanyelvi oktatást a kisebbségek számára – ami jogszabályi követelmény –, és nem állt rendelkezésre megfelelő számú roma nyelvű tankönyv, illetve szakképzett tanár.

A törvény biztosítja a nemzetiségek kulturális autonómiáját (a „nemzetiségek” a „kisebbségek” kifejezést váltotta fel), továbbá elismeri a történelmi hagyományok, a nyelv és a kultúra ápolásának és gyarapításának jogát, valamint az oktatással kapcsolatos jogokat, és az intézmények alapítására és fenntartására, továbbá a nemzetközi kapcsolatok ápolására vonatkozó jogokat.

Szexuális beállítottságon és nemi identitáson alapuló erőszakos cselekedetek, diszkrimináció és egyéb visszaélések

A jog tiltja a szexuális beállítottságon alapuló hátrányos megkülönböztetést.

Ezenkívül a jogszabályok tiltják a gyűlöletbeszéd bizonyos formáit, és súlyosabb büntetést írnak elő a lesbikus, meleg, biszexuális, transznemű és interszexuális (LMBTI) közösség tagjai ellen elkövetett erőszakért. A diszkrimináció áldozatai számos jogorvoslati lehetőség közül választhatnak, így többek között a következők közül: egy szakosított állami szerv (az Egyenlő Bánásmód Hatóság) eljárása, a személyiségi jogok polgári peres eljárás keretében történő érvényesítése, valamint a médiajog körébe tartozó jogorvoslati lehetőségek. A vagyoni és nem vagyoni kártérítés lehetőségét csak a polgári peres eljárás biztosítja. Ezenkívül az Alkotmánybíróság is lehetőségeket biztosít az állítólagosan megkülönböztető jogszabályok megtámadására. A civil szervezetek beszámolóit szerint az Egyenlő Bánásmód Hatóság, az ombudsman és a bíróságok érvényre juttatják a diszkrimináció elleni említett jogszabályokat. Nem érkezett beszámoló az LMBTI-személyek elleni erőszakos esetekről.

7. rész: Munkavállalói jogok

a. Az egyesülés szabadsága és a kollektív tárgyaláshoz való jog

A munka törvénykönyve biztosítja a munkavállalók arra vonatkozó jogát, hogy előzetes engedély nélkül független szakszervezeteket alakítsanak, illetve független szakszervezetekhez csatlakozzanak, és hogy tevékenységüket külső beavatkozás nélkül végezzék, azonban a szakszervezetek úgy vélték, hogy a nyilvántartásba vétel követelményei aránytalanok. A munka törvénykönyve tiltja azokat a munkavállalói magatartásokat, amelyek veszélyeztethetik a munkáltató hírnevét vagy jogos gazdasági és szervezeti érdekeit, és kifejezetten biztosítja a lehetőséget a munkavállalók jogainak ezzel kapcsolatos korlátozására – ideértve azt a jogukat is, hogy a munkaidőn kívül kifejezzék a véleményüket. A rendészeti, a honvédségi, a börtönőri, a határőri és a tűzoltói állomány tagjainak, valamint az egészségügyi dolgozóknak a kivételével a munkavállalóknak joguk van a sztrájkhoz. A törvény biztosítja a honvédségi és a rendőri állományt képviselő szakszervezetek számára annak lehetőségét, hogy sérelmeik jogi úton történő rendezése érdekében bírósághoz forduljanak. A törvény tiltja a szakszervezetek hátrányos megkülönböztetését, és rendelkezik a szakszervezeti tevékenység miatt elbocsátott dolgozók visszavételéről.

A hatóságok megítélése szerint közérdekből nélkülözhetetlen szolgáltatásokat – így az iskolákkal, a tömegközlekedéssel és a telekommunikációval kapcsolatos szolgáltatásokat, valamint a víz- és energiaszolgáltatást – nyújtó munkavállalók csak abban az esetben sztrájkolhatnak, ha az „elégletes szolgáltatás” mértékéről előzőleg megállapodás született. Az elégletes szolgáltatás fogalmát a bíróságok határozzák meg.

Az országos szintű szakszervezetek tiltakozásukat fejezték ki a jogszabály miatt, arra hivatkozva, hogy a bíróságoknak nincs meg a kellő szakértelmük ahhoz, hogy döntést hozzanak a minimálisan szükséges szolgáltatás mértékéről, és általában meg is tagadták az ilyen ügyekben történő határozathozatalt, amivel lényegében meggátolták a sztrájkjog gyakorlását.

A kormány hatékonyan érvényt szerzett az egyesülési szabadságról és a kollektív tárgyalásokhoz való jogról szóló törvényeknek. A büntetések általánosságban alkalmatlanok voltak a jogsértésektől való elrettentésre. A munkaügyi felügyelőség a végrehajtás során nem alkalmaz ellenőrzéseket, a sérelmek orvoslására irányuló tevékenységeket, illetve pénzbírságokat. A közigazgatási és a bírósági eljárásokat olykor hosszas késedelem jellemezte, és gyakran került sor fellebbezésre is.

A hatóságok és a munkáltatók általánosságban tiszteletben tartották az egyesülés szabadságát és a kollektív tárgyaláshoz való jogot. A szakszervezetek azt állították, hogy az ügyészek korlátozták a szakszervezeti tevékenységeket, és egyes esetekben a szakszervezetek ellen irányuló elbocsátásokról, valamint a szakszervezetek munkáltatók által történő akadályozásáról számoltak be. A beszámolók szerint előfordult a kollektív szerződések egyoldalú megszüntetése is. A szakszervezetek azt is megemlítették, hogy a kormány továbbra is igyekezett beavatkozni a független működésükbe.

Bár a törvény rendelkezik a szakszervezeti tevékenységük miatt elbocsátott dolgozók visszavételéről, a jogsértő elbocsátásokkal kapcsolatban indított bírósági eljárások néha több mint egy évig is eltartanak, a hatóságok pedig nem minden esetben hajtják végre a bírói ítéleteket.

b. A kényszermunka tilalma

Noha a törvény tiltja a kényszermunka minden formáját, a megfigyelők szerint a kormány nem tudta hatékonyan érvényesíteni ezt az előírást. A kényszermunkát sújtó büntetések hasonlóak voltak más súlyos bűncselekmények szankcióihoz.

A kényszermunka szempontjából veszélyeztetett csoportok közé tartoznak a mélyszegénységben élők, az alulképzett fiatal felnőttek, a romák és a hajléktalanok. Mind belföldön, mind külföldön előfordult, hogy magyar férfiak és nők kényszermunkát végeztek, valamint Nyugat-Európában a mezőgazdaságban, az építőiparban és a gyáriparban magyar férfiak váltak az illegális munkaerő-kereskedelem áldozatává. A kormány fokozta a bűnüldöző szervek ezzel kapcsolatos tevékenységét, és továbbra is erőfeszítéseket tett a megelőzés érdekében.

Lásd az amerikai külügyminisztérium emberkereskedelemről szóló éves jelentését is (Trafficking in Persons Report) a www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt weboldalon.

c. A gyermekmunka tilalma és a foglalkoztatás alsó korhatára

Az alkotmány általánosságban tiltja a gyermekmunkát. A törvény tiltja a 16 évesnél fiatalabb gyermekek munkavégzését, azzal a kivétellel, hogy a 15-16 éves gyermekek az iskolai szünetek alatti alkalmi munka formájában bizonyos körülmények között munkát vállalhatnak, illetve szülői engedéllyel foglalkoztathatók a kulturális, művészi, sport- és hirdetési tevékenységek körében. A gyermekek nem dolgozhatnak éjszakai műszakban, nem túlórázhatnak, valamint nem végezhetnek nehéz fizikai munkát. A jogsértések legfeljebb három évig terjedő szabadságvesztéssel büntethetők.

2017 december végéig a foglalkoztatási hatóság négy olyan esetről számolt be, amely 15 évesnél fiatalabb gyermek munkavégzésével volt kapcsolatos. A foglalkoztatási hatóság ezenkívül jelentést tett 10 esetről, amelyben 12, 15-16 éves gyermeket szüleik vagy törvényes képviselőjük hozzájárulása nélkül foglalkoztattak a tanév során, valamint beszámolt 15 olyan esetről, amelyben 23, 16-18 éves gyermeket foglalkoztattak szüleik vagy törvényes képviselőjük hozzájárulása nélkül. A foglalkoztatási hatóság megjegyezte, hogy az esetek száma a szigorúbb szabályozás miatt nőtt meg, amely szerint az ellenőrzés során be kell mutatni a szülői engedélyt.

d. A foglalkoztatással vagy a foglalkozással kapcsolatos diszkrimináció

Az alkotmány és a jogszabályok tiltják a faj, nem, fogyatékoság, anyanyelv, szexuális beállítottság és nemi identitás, HIV-vel vagy más fertőző betegséggel való fertőzöttség, illetve társadalmi helyzet alapján történő hátrányos megkülönböztetést. A munka törvénykönyve rendelkezik az egyenlő bánásmód alapelvéről. A kormány nem érvényesítette hatékonyan ezeket a rendelkezéseket. Szankcióként bírságokat alkalmaztak, melyek azonban általánosságban alkalmatlanok voltak a jogsértésektől való elrettentésre.

A megfigyelők megállapításai szerint a foglalkoztatással és a foglalkozással kapcsolatban a romákkal, a nőkkel és a fogyatékosággal élő személyekkel szemben fordult elő hátrányos megkülönböztetés. A civil szervezetek szerint a nők gazdasági diszkriminációnak voltak kitéve a munka világában, különösen az 50 év feletti álláskereső, valamint a várandós és a szülési szabadságról visszatérő munkavállalók. Egy kormányrendelet értelmében minden huszonötél több főt foglalkoztató vállalkozás köteles a munkahelyek 5%-át testi vagy szellemi fogyatékosággal élő munkavállalókkal betölteni. Bár a

rendelet értelmében a fenti előírás be nem tartása bírság kiszabásával jár, a fogyatékossgal élő személyek alkalmazása helyett számos munkáltató inkább kifizeti a bírságot. A Nemzeti Adó- és Vámhivatal „rehabilitációs kártyákat” adott ki a fogyatékossgal élő személyeknek, ami az ilyen személyeket alkalmazó munkáltatóknak adókedvezményeket biztosított.

e. Elfogadható munkakörülmények

2017-ben a teljes munkaidőben dolgozó szakképzetlen munkavállalók havi minimálbére nem érte el a szegénységi küszöböt, a szakképzett munkavállalók havi minimálbére pedig kismértékben meghaladta azt.

A törvény a hivatalos munkanapot nyolc órában állapítja meg, bár ez gazdasági ágazattól függően eltérő lehet. Minden hétnapos időszakban 48 óra pihenőidő jár a munkavállalóknak. A rendes munkahét 40 órás, két pihenőnappal, a túlóráért pedig külön díjazás jár. A munka törvénykönyve éves szinten 250 órában rögzíti a túlórák maximális számát, és 10 fizetett ünnepnapról rendelkezik; túlóradíjat csak akkor kell fizetni, ha az összes munkaóra száma éves szinten meghaladja a heti 40 órát. December 13-án a parlament módosította a munka törvénykönyvét; az új törvény 2019. január 1-jén lép hatályba, és évente legfeljebb 400 túlóráat tesz lehetővé, amit a munka elvégzését követő legfeljebb három év alatt kell kifizetni és elszámolni. Az országban számos tüntetést tartottak az új munka törvénykönyve ellen.

A kormány a főbb ágazatok számára a munkahelyi biztonságra és egészségvédelemre vonatkozó naprakész és megfelelő előírásokat állapított meg. A dolgozóknak jogukban áll megtagadni minden olyan feladat elvégzését, amely veszélyeztetné az egészségüket vagy a biztonságukat, anélkül, hogy ezzel az állásukat kockáztatnák; a hatóságok hatékonyan megvédték a munkavállalókat ezekben a helyzetekben. A munkaügyi jogszabályok a munkavállalási engedéllyel rendelkező külföldi munkavállalókra is vonatkoznak. Az informális gazdaságban nem érvényesültek a munkaügyi előírások.

A munkaügyi hatóság és a kormányhivatalok munkaügyi felügyelőségei ellenőrizték a munkahelyi biztonsági és egészségügyi előírások, valamint a munka törvénykönyvében szereplő rendelkezések betartását, továbbá gondoskodtak azok végrehajtásáról. A Pénzügyminisztérium Munkaügyi Felügyelősége szerint 2017-ben 23 387 munkahelyi baleset történt, melyek többsége a gépiparban és a feldolgozóiparban következett be. 79 munkahelyi haláleset történt, amelyek közül a legtöbb az építőiparban, a feldolgozóiparban, illetve a szállítási, raktározási és logisztikai ágazatban következett be.